

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Možnosti a meze
postpenitenciární péče**

Bc. Jana Matulíková

Katedra Pastorační a sociální práce
Vedoucí práce Mgr. Michael Martinek, Th.D.
Studijní program N6141 Teologie
Studijní obor Křesťanská humanitární a pastorační práce

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Možnosti a meze postpenitenciární péče napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 12. 4. 2016

Anotace

Diplomová práce *Možnosti a meze postpenitenciární péče* se zabývá resocializačními snahami v průběhu trestu odnětí svobody, včetně programů zacházení, a následnou situací propuštěných osob. Během trestu pracují s odsouzenými pracovníci vězeňské služby i civilní zaměstnanci na různých pozicích. Důležitá je kontinuita práce především v sociální oblasti. Po propuštění mohou lidé vyhledat státní i nestátní organizace, které mají různou náplň činnosti. Pro mnohé je ale tato forma pomoci z různých důvodů neúčinná a hrozí jim sociální vyloučení. Státní i neziskové organizace hledají stále nové cesty, jak těmto lidem pomoci, a inspirují se i zahraničními modely práce. V této činnosti se angažují do jisté míry i církve a zřejmě je možné najít i další možnosti, kde místní sbory mohou poskytnout nějakou formu pomoci osobám ohroženým sociálním vyloučením. Proto je součástí této práce i návrh projektu sociální služby, kterou by mohl sbor zaštitit.

Klíčová slova

výkon trestu odnětí svobody, programy zacházení, kontinuální práce, postpenitenciární péče, možnosti resocializace, meze resocializace, místní církve

Summary

The thesis **Possibilities and limitations of post-penitentiary care** discusses resocialization efforts during incarceration, treatment programs, and the subsequent situation of the released. Professional prison staff as well as civilian workers on the different positions work with the sentenced during their incarceration. Continuity of the care is essential especially in the realm of social services. The released can seek out assistance from both governmental and non-governmental organizations with various scopes of activities. This form of assistance proves to be ineffective for many of the released for various reasons. They are at risk of social exclusion. Both governmental and non-governmental organizations strive to seek constantly new ways of effective assistance to these people. They look for successful models even from other countries. Churches also participate in these efforts. Local churches and fellowships might be able to find some new possibilities how to assist the released who are at high risk of social exclusion. The thesis also provides an outline of a social assistance project that could be implemented by a local church fellowship.

Keywords

imprisonment, treatment programs, continuous social work, post-penitentiary care, possibilities of resocialization, limits of resocialization, local church

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce Mgr. Michaelu Martinkovi, Th.D. za veškerou pomoc, cenné rady a inspiraci, Ing. Renátě Ulmannové, MBA za konzultaci v otázce dotací a svému manželovi za mnohaletou podporu.

Obsah

Úvod	8
1. Trest odnětí svobody	10
1.1 Účel a výkon trestu	10
1.1.1 Formy trestu podle §52 Trestního zákoníku	12
1.2 Vězeňská služba	13
1.2.1 Sociální práce ve věznicích	14
1.2.2 Duchovenská péče	16
1.3. Program zacházení	18
1.3.1 Výstupní oddělení	22
1.4. Kontinuální sociální péče	24
2. Postpenitenciární péče	26
2.1 Meze postpenitenciární péče	27
2.2 Nejčastější problémy po propuštění	28
2.2.1 Potíže se zadlužením	28
2.2.2 Potíže s bydlením	30
2.2.3 Zaměstnání propuštěných	32
2.2.4 Rodina a vztahy	33
3. Možnosti postpenitenciární péče	37
3.1 Probační a mediační služba	38
3.1.1 Sociální práce v PMS	39
3.1.2 Projekt Křehká šance	42
3.1.3 Probační domy	46
3.1.4 Projekt Chceme pracovat	47
3.2 Sociální kurátoři	48
3.3 Další subjekty kontinuální sociální péče	51
3.3.1 Centrum podpory podnikání Praha, o.p.s.	51
3.3.2 Za branou, o.s.	53
3.3.3. Mezinárodní vězeňské společenství	55
3.3.4 Rubikon centrum	57
3.3.5 Armáda spásy	58
3.3.6 Romodrom	60
3.3.7 Dismas – kavárna bez předsudků	61
3.4 Zapojení církví	62
3.4.1 Sociální farma Biskupství Litoměřice	63
3.4.2 Projekt 2. míle	64
3.5 Nizozemská organizace Exodus	65
3.6 Co funguje - analýza	67
4. Nové možnosti rozvoje postpenitenciární péče	72
4.1 Možnost založení nízkoprahového centra křesťanským společenstvím v Praze	73

4.2 Postpenitenciární péče v nové koncepci vězeňství.....	74
5. Závěr.....	78
Seznam literatury.....	80
Přílohy	86

Úvod

V České republice je podle statistických údajů, které zveřejňuje Vězeňská služba na svých stránkách, v současné době 21 563¹ vězňů, přičemž podle mluvčího ombudsmanky Milana Svobody 3 000 odsouzených dosud nenastoupilo do trestu.² (Ještě v listopadu jich bylo podle stejné statistiky o tisícovku méně, 20 448.) Před Klausovou amnestií se oficiálně uvádělo, že recidivistů je mezi odsouzenými asi 60%. Vězeňská služba v následujících měsících ale zaznamenala strmý nárůst, podíl recidivistů je už více než 70%.³ To podle mě vypovídá o tom, že se nedaří účinně řešit příčiny recidivy a začlenění propuštěných zpět do společnosti. Otázkou je, jestli vhodná postpenitenciární péče může napomoci reálně recidivu omezit. Situace je složitá například proto, že se pracuje s lidmi, z nichž někteří mají patologické osobnostní rysy, jiní mají za sebou mnohaletou kriminální minulost, společnost obvykle nerozlišuje, zda je člověk prvotrestaný, nebo recidivista. Všechny tyto okolnosti ovlivňují úspěšnost práce s propuštěnými.

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila popsat především situaci lidí ve věznicích a jen minimálně jsem se dotkla jejich možností po propuštění, nyní bych ráda navázala podrobnějším náhledem právě na jejich návrat na svobodu. Tématem mé diplomové práce bude popsat možnosti, které alespoň teoreticky mají, a meze, které jim brání se úspěšně resocializovat. Pobyť ve vězení je pro mnohé odsouzené dobou, kdy dostanou nějaký životní řád, a vhodné programy zacházení by mohly být dobrým začátkem změny. Marie Vágnerová říká, že „*v době výkonu trestu má být odsouzený připravován pro život na svobodě, učit se sociálně přijatelným způsobům chování, sebeovládání, vytváření vhodných*

¹ <http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/> , staženo 10. 4. 2016

² <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/ombudsmanka-je-potreba-zmenit-system-postihu-veznice-jsou-zb/r~ed46c8b2f0fa11e59c4a002590604f2e/>, staženo 10. 4. 2016

³ http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenk%C3%A1_2013.pdf , staženo 15. 11. 2015

strategií apod. ⁴ V tomto smyslu mohou přispět svou prací i vězeňští kaplani, kteří specifickým způsobem nahlízejí otázku viny i jejího řešení.

V krátkosti bych dále chtěla popsat přípravu na propuštění během extramurálních aktivit v rámci programů zacházení. Také se zmíním o práci kurátorů a představím programy Probační a mediační služby a také nejznámějších neziskových organizací, které mají dlouhodobou zkušenost s pomocí propuštěným. Zajímavou inspirací by mohla být také práce nizozemské organizace Exodus, která nabízí propuštěným bydlení ve svých domech a pracuje s nimi podle léty osvědčeného modelu.

Meze postpenitenciární péče spočívají v tom, že některým lidem není možné z různých důvodů pomoci. Z literatury i zkušeností vyplývá, že klíčovým problémem po propuštění je velmi omezená možnost získat zaměstnání, a tím nemožnost řešit další problémy – bydlení, dluhy a podobně. A v této oblasti se ukazuje, že ani státní ani neziskové organizace nemají možnosti, jak zachytit ty, kteří se nejeví jako perspektivní jedinci s vyšší pravděpodobností, že jim následná péče pomůže postavit se znovu na nohy.

V závěru představím některé možnosti, které by měl sbor nebo farnost, pokud by chtěly samy pomáhat lidem, kteří propadávají sítím zájmu neziskových nebo státních organizací.

⁴ Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Portál 2008, str. 823

1. Trest odnětí svobody

1.1 Účel a výkon trestu

Trestněprávní teorie zná zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (žádný zločin bez zákona, žádný trest bez zákona). Obojí musí mít zákonem upravený rámec. Společnost vytváří široké multidimenzionální spektrum mechanismů na svou ochranu a trest je jedním z nich. Jaroslav Hála říká: „*Trest, který bývá nejčastěji definován jako záměrné působení újmy (utrpení, bolesti) provinilci, zasahuje zločin integrativně ve více dimenzích.*“⁵ Tato újma je cílená a prováděná oprávněnou autoritou. Trest je ukládán za zaviněné porušení práva a důvod k jeho uložení musí být ospravedlnitelný.

Nový trestní zákoník (40/2009 Sb.) nepřevzal ustanovení předchozího zákona, který popisoval účel trestu především ve smyslu sankce - jako ochranu společnosti před pachatelem, bránění odsouzenému v páchání další trestné činnosti a určitou formu výchovy. Nová úprava je zaměřena na zásady, a to konkrétně tyto:⁶

- Zásada zákonnosti
- Zásada humanity
- Zásada přiměřenosti
- Zásada individuálního přístupu
- Zásada ochrany zájmů poškozených osob

Historicky se vyhranily dvě základní koncepce⁷, týkající se účelu trestu. Jeden základní směr říká, že pokud je trestný čin aktem svobodné vůle pachatele, což se předpokládá, pak přiměřený trest je jeho přirozeným důsledkem. Jeho uložení

⁵ Hála, J.: *Teorie a praxe vězeňství II., Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*, České Budějovice 1999, str. 7

⁶ Matoulek, J., Sejkorová, H.: *Právní rádce odsouzeného*, Praha: Leges, 2011

⁷ Zeman, P. a kol.: *Veřejnost a trestní politika*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2011, str. 12

je morálním imperativem – po zločinu následuje trest. Jde tedy o koncept, který bývá označován jako absolutní teorie trestu, retributivní teorie, klasická škola trestního práva aj.

Druhý základní směr považuje spáchání trestného činu za důsledek určitých osobnostních nebo sociálních faktorů. Jediným ospravedlnitelným cílem trestání je poskytnout pachateli odborné zacházení, které potlačí příčiny, proč byl trestný čin spáchán. Trestá se tedy proto, aby nedošlo k recidivě. Tento koncept bývá označován jako utilitární teorie trestu, rehabilitační teorie, pozitivistická škola trestního práva, a podobně. Patří sem také koncept restorativní (znovuobnovující) justice, kdy se do procesu řešení trestných činů aktivně zapojují také oběti, a pachatelé tak mohou lépe nahlédnout důsledky svých činů.

Pachatel ovšem vždy zůstává subjektem individuálních lidských práv (byť omezených uloženým trestem) a má individuální a morální právo nebýt potrestán nepřiměřeně spáchanému činu.⁸

Jaroslav Hála odlišuje funkci trestu vyrovnávací a regulativní.

Za vyrovnávací funkci označuje tu, která oběti umožní určitým způsobem kompenzovat negativní emoce. Jako příklad uvádí především osobní účast oběti při výkonu trestu smrti v USA. V našich podmínkách se nic podobného nepraktikuje. Dalším aspektem vyrovnávací funkce trestu, obzvlášť trestu odnětí svobody, může být i čas získaný k tomu, aby se pachatel mohl vyrovnat s pocitem viny a přijmout svoji zodpovědnost. To ovšem předpokládá člověka, který ještě dokáže nahlédnout svůj skutečný stav.

Regulativní funkce trestu spočívá v tom, aby se jistým způsobem regulovala možnost páchaní trestné činnosti, ať již izolováním od společnosti, odstrašením

⁸ Zeman, P. a kol.: *Veřejnost a trestní politika*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2011, str. 12

od dalšího páchání, nebo změnami chování nebo osobnosti pachatele, které by se měly dít pomocí motivace k práci na sobě samém, a to zacházením.⁹

Marie Vágnerová říká, že „*důležitým ukazatelem účinnosti trestu je míra pocitu viny a tomu odpovídající pocit oprávněnosti trestu.*“¹⁰ Obzvláště u recidivistů tento pocit ale chybí, své potrestání považují za akt z vůle společnosti. Pak ovšem trest neplní funkci impulzu k nápravě, ani není prostředkem k odčinění viny. Podle údaje z publikace Jiřího Němce, citované Marií Vágnerovou, až 57% odsouzených, se kterými autor pracoval, nebylo ochotno uznat, že si za své uvěznění mohou sami.¹¹

1.1.1 Formy trestu podle §52 Trestního zákoníku

Český právní řád zná tyto formy trestu:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

⁹ Hála, J.: *Teorie a praxe vězeňství II., Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*, České Budějovice 1999, str. 9

¹⁰ Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 4. vydání, Portál 2004,2008, str. 818

¹¹ Tamtéž

Výkon trestu odnětí svobody je diferencován do čtyř základních typů, a to:

- S dohledem
- S dozorem
- S ostrahou
- Se zvýšenou ostrahou¹²

Odsouzení jsou zařazováni do příslušného typu věznice rozhodnutím soudu.

1.2 Vězeňská služba

Výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR zajišťuje vězeňská služba. Je zřízena podle zákona 555/1992 Sb. O Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti ČR, jež plní ve vztahu k vězeňství funkci zřizovatele.¹³

Do styku s vězněnými osobami přicházejí především dozorcí, jejich náplní práce je soustavná kontrolní a dozorcí činnost a odpovídají za dodržování stanoveného pořádku a kázně ze strany vězněných.¹⁴ Nejde ale pouze o to, vězněné izolovat a hlídat.

Proto do penitenciární praxe vstupují společenské vědy, které se díky poznání člověka podílejí na řešení problémů spojených s penitenciárním procesem.¹⁵ Patří sem penitenciární pedagogika, která řeší specifické výchovné problémy dané kumulací odsouzených osob, rozpory, které přináší nedostatečné akcentování výchovné funkce trestu odnětí svobody, a také reaguje na úroveň

¹² Černíková, V. a kol.: *Sociální ochrana*, Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, str. 76 a 197

¹³ Sochůrek, J.: *Kapitoly z penologie, Teorie a praxe zacházení s vězněnými*, Liberec 2007, str.10

¹⁴ Tamtéž, str. 12

¹⁵ Černíková, V. a kol.: *Sociální ochrana*, Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, str. 16-18

profesionální přípravy personálu pro pedagogizaci procesu výkonu trestu odnětí svobody. Zabývá se osobností odsouzených a pedagogizací zásad ukládání trestů.

Dalším vědním oborem, který má ve věznicích své místo, je penitenciární psychologie. Úkolem vězeňských psychologů je zkoumání osobnosti odsouzeného, zejména jeho individuálních zvláštností. Zkoumají také strukturu vztahů mezi odsouzenými, odsouzenými a personálem, dynamiku skupin a podskupin a podobně. Zkoumají také psychologické aspekty penitenciárního zacházení a účinnost výchovných metod. Uplatňují různé formy terapií, diagnostikují změny chování odsouzených, především v případě krizových stavů nebo situací sebepoškozování. A v neposlední řadě je jejich úkolem posuzovat psychologickou způsobilost zájemců o zaměstnání ve vězeňské službě.

Penitenciární psychiatrie se zaměřuje na diagnostikování a poskytování terapeutické péče odsouzeným s odchylkami od psychické normy. Pracují s lidmi s poruchami osobnosti a jejich psychiatrická činnost napomáhá k tomu, aby penitenciární léčebně-výchovná práce byla účinná.

Další významnou disciplínou je sociální práce, která vychází z obsáhlého systému teoretických poznatků mnoha společenských věd. Tyto poznatky pak tvoří základ pro profesionální působení sociálních pracovníků a pro způsob práce, který je zaměřen na pomoc jednotlivcům, skupinám nebo komunitám.

1.2.1 Sociální práce ve věznicích

Pro výkon povolání sociálního pracovníka¹⁶ je žádoucí výcvik v oblasti psychologie, psychoterapie, mediace a sociálně psychologických dovedností. Důležité jsou ovšem i osobnostní předpoklady, mezi něž patří především empatie, úcta a respekt ke klientovi, akceptování klienta takového, jaký je, a víra

¹⁶http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Sociální-prace.pdf, staženo 23. 5. 2015

v to, že každý jedinec je schopen změny. Kvalitní sociální pracovník by měl být profesně motivovaný s vyšší mírou frustrační tolerance, flexibilní, respektující, odpovědný, měl by být schopen účinné komunikace. Je rovněž nutné, aby rozeznal a ovládal hranici mezi přizpůsobováním se klientovi a službou.

Práva a povinnosti sociálního pracovníka jsou definována právním systémem, zaměstnavatelem, profesními standardy a etickým kodexem. Klíčovým zákonem, který představuje ukotvení oboru sociální práce, je zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Mezi úkoly sociálních pracovníků patří:¹⁷

- Sociálně právní poradenství
- Odborné sociální poradenství
- Garance kontinuální sociální práce
- Koordinace spolupráce s Probační a mediační službou
- Spolupráce s Nestátními neziskovými organizacemi
- Členství v odborných komisích (návrhy na umístění odsouzených do výstupních, krizových, bezdrogových, specializovaných odd.; zařazení do zaměstnání, školských vzdělávacích středisek, přerušování výkonu trestu, účast na akcích mimo věznici...)
- Podíl na zpracování programů zacházení, vyhodnocování jejich úspěšnosti
- Zpracování sociální anamnézy a individuálního socioterapeutického plánu v rámci komplexní zprávy
- Vedení nejméně jedné aktivity z oblasti preventivně výchovných nebo vzdělávacích programů
- Podíl na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí, návrh opatření na jejich řešení, eliminaci a prevenci

¹⁷ <http://www.mpsv.cz/files/clanky/19186/Hnidkova.pdf>, staženo 17. 9. 2015

- Individuální a skupinové zacházení (sociální terapie, sociální rehabilitace)

1.2.2 Duchovenská péče

Specifická je úloha duchovenské služby ve věznicích. Duchovní se mohli do věznic vrátit po roce 1989. Situace ve vězeních byla komplikovaná a nepřehledná, na přelomu let 1989 a 1990 proběhly vzpoury a nepokoje a pnutí pokračovalo i po Havlově amnestii, kdy lidé, kteří zůstali ve výkonu trestu, se cítili nespravedlivě opomenuti. Tehdejší ministerstvo vnitra, které spravovalo Sbor nápravné výchovy, nabídlo spolupráci církvím a církve souhlasily. Začala se utvářet první pracovní skupina duchovních dobrovolně působících v českých věznicích. Práce ale zůstávala dlouho nekoordinovaná a živelná. Proto v roce 1994 bylo založeno občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče. V roce 1997 rozhodla ministryně Parkanová o vytvoření jedenácti tabulkových míst pro vězeňské duchovní.¹⁸ V roce 2001 bylo vydáno Nařízení generálního ředitele (NGŘ) č. 27/2001, které přineslo do struktury profesionální vězeňské duchovenské služby radikální obrat. Ukázala se praktická potřeba začlenit profesionály do organizační struktury jednotlivých věznic, čemuž však předcházela diskuze, za níž stály obavy, aby vězeňští duchovní nepřišli o své svobody a nestali se pouze jakousi obdobou specialistů. Tehdejší generální ředitelka Mgr. Kamila Meclová svým rozhodnutím zrušila Referát duchovní služby a vytvořila Vězeňskou duchovní službu.¹⁹ V roce 2008 pak Vězeňská služba České republiky, Česká biskupská konference a Ekumenická rada církví

¹⁸ Mitáš, V. a kol.: *Duchovenská péče v penitenciárním prostředí*, Praha 2007, str. 25

¹⁹ Wachová, R.: *Vězeňská duchovenská služba v kontextu postpenitenciární péče*, Diplomová práce, obhájená na Husitské teologické fakultě v roce 2010

podepsaly Dohodu o duchovní službě, která upravuje vzájemnou spolupráci v souladu s právními předpisy.²⁰

Vězeňští kaplani jsou tedy zaměstnanci vězeňské služby, jsou podřízeni prvnímu zástupci ředitele, ale jejich postavení i činnost jsou specifické.

Podle § 20 zákona 169/1999 Sb. o výkonu trestu

(4) Církev se může podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby zejména

a) konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených,

b) individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům,

c) vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů,

d) zajišťováním duchovní a náboženské literatury a zpěvníků,

e) pořádáním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců,

f) při přípravě odsouzených k jejich propuštění,

g) dalšími vhodnými formami přispívajícími k dosažení účelu výkonu trestu.²¹

Činnost duchovních je pastorační nebo katechetická. Pastorační činnost se dá popsat jako vytváření vztahu a komunikace s lidmi v různých životních situacích v jejich konkrétních podmínkách a snaha o pomoc řešit jejich problémy ve světle evangelia.

Aleš Opatrný k tomu říká: „*Pastorační péčí v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho*

²⁰ NAŘÍZENÍ generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 41, kterým se vyhlašuje Dohoda o duchovní službě

²¹ Jelínek J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha: Leges, 2009, str. 1170

*životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.*²²

Katecheze je výchova ve víře, je to určitá forma vyučování. Protestantští duchovní „vidí hlavní význam katecheze spíše v uvádění katechizovaného do náboženského života a vztahu s Bohem s důrazem na Boží slovo. V římskokatolické církvi nestojí katecheze jen sama o sobě, ale je to součást uvedení do svátostného života církve, jímž je člověk přivtělován ke Kristu a církvi.“²³

Pastorační péče vede člověka k rozpoznání toho, že trestná činnost je kromě porušení zákonů také porušením Božích příkazů. Proto také, přijme-li to, má motivaci k tomu, aby se propříště delikventnímu jednání vyhnul.²⁴ A jak dále pokračuje Martin Škoda: „*Pastorace i katecheze tak často završuje tzv. resocializační proces, přičemž jde o vedlejší účinek pastorace a katecheze, neboť jejich základní účel je vést člověka k Pánu Bohu.*“²⁵

1.3. Program zacházení

Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 byla zpracována v roce 2005 a obsahuje základní principy, hodnoty a trendy směřování českého vězeňství. Její součástí je pojednání o programech zacházení a s tím související klasifikace odsouzených na základě hodnocení rizik a potřeb.²⁶

²² Opatrný, A.: *Pastorační péče u nás*, Kostelní Vydří: Karmelitanské nakladatelství, 1996, str. 9

²³ Škoda, M.: *Využití pastorace a katecheze při resocializaci vězňů*, Praha 2010; diplomová práce obhájena na KTF UK 2010

²⁴ tamtéž

²⁵ tamtéž

²⁶ Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, kap. 4.3

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v § 2 odst. 2 mimo jiné stanoví, že se mají podporovat takové postoje a dovednosti odsouzených, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život²⁷.

Termín „zacházení“ je náhradou za původně používaný pojem „resocializace“, a to od 1. 1. 2000, kdy nabyl účinnosti zákon č. 169/1999 Sb. a vyhláška č. 345/1999 Sb. Programy zacházení tedy upravují obě tyto zákonné normy a dále Sbírky nařízení generálního ředitele VS ČR, sbírky pokynů ředitele odboru výkonu vazby a trestu a také metodické listy ředitele odboru výkonu vazby a trestu, které vydává Generální ředitelství VS ČR. Také zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky staví jako jeden z úkolů soustavně působit na osoby ve výkonu trestu „s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění...“²⁸

„Program zacházení (PZ) je základním prvkem cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného k dosažení účelu výkonu trestu, a to od nástupu do VTOS až po jeho ukončení. Vymezuje okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat.“²⁹

Program zacházení je závazný pro všechny, kdo jsou odsouzeni na dobu delší než tři měsíce. Programy by měly být realizované po standardizovaném a objektivním hodnocení potřeb a rizik, zaměřovat se na práci s trestným činem, být přizpůsobené schopnostem odsouzených se učit a měli by je zajišťovat kvalifikovaní a vyškolení lektoři. Cílem je s pomocí těchto programů snižovat recidivu pachatelů na základě společenské objednávky. Je ovšem třeba k tomu ve společnosti vytvářet adekvátní podmínky. V České republice je částečně odlišná situace, protože ještě stále se obtížně zavádějí moderní penitenciární postupy kvůli přetrvávajícímu důrazu na bezpečnostní rizika ve věznicích.

²⁷Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

²⁸Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

²⁹<http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/program-zachazeni-4970>, staženo 18. 4. 2012

Nebylo možné zjistit, jestli zde už probíhá výzkum ověřující efektivitu intervenčních programů, s výjimkou některých vysoce specializovaných³⁰. Chybí také vhodné personální zajištění a v neposlední řadě se i zde projevuje nedostatek financí. Nicméně v posledních letech vznikají cílené, strukturované a standardizované programy.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb. v § 2 odst. 2 stanoví mimo jiné povinnost podporovat takové postoje a dovednosti odsouzených, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život. Vzhledem k tomu, že drtivá většina vězňů se vrátí po výkonu trestu zpět do společnosti, je zjevná důležitost správné volby konkrétních programů zacházení. Odsouzený si volí z programů, jejichž realizaci je věznice schopná zajistit, případně i s pomocí dalších organizací.

Program zacházení je zpravidla rozdělen na tyto aktivity:

- Pracovní aktivity
- Vzdělávací aktivity
- Speciální výchovné aktivity
- Zájmové aktivity
- Oblast utváření vnějších vztahů

Cílem *pracovních aktivit* je především vytvoření pracovních návyků, které udrží nebo zvýší schopnost vězňů po propuštění vydělávat si na obvyklé živobytí. Neméně důležitá je ale také ekonomická stránka věci – odsouzení si z vydělané mzdy hradí některé výdaje, např. výživné na děti, úhradu nákladů výkonu trestu nebo dluhy, což jim poněkud ulehčí situaci po propuštění.

Vzdělávacími aktivitami se rozumí především vzdělávání organizované školským zařízením věznice nebo vzdělávání vedené a kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Dají se sem zařadit také korespondenční

³⁰ např. program Pardon, který je zaměřen na prevenci recidivy rizikového chování řidičů ve věznici Odolov

kurzy, a to například jazykové a kurzy práce s výpočetní technikou.³¹ Odsouzení, kteří nestihnou dokončit započaté studium v době výkonu trestu, mají podle § 46 odst. 3 řádu výkonu trestu odnětí svobody právo ho dokončit v příslušné škole.

Speciální výchovné aktivity jsou zaměřeny na sociálně právní poradenství, terapeutické programy a trénink zvládnání vlastní agresivity. Tyto aktivity se uplatňují především v odděleních specializovaných pro výkon trestu odsouzených s poruchami chování, s poruchami osobnosti a chování způsobených užíváním psychotropních látek, s duševními poruchami nebo s mentální retardací. Cílem těchto programů je vytvořit takový systém zacházení, který by účinně napomohl omezit nebezpečnost a pravděpodobnost recidivy u rizikových pachatelů, a tak chránit společnost. U mentálně retardovaných pak alespoň minimalizovat možnost jejich zneužívání ostatními a vytvořit pro ně prostředí, které by nezhoršovalo jejich psychický stav.

Zájmové aktivity by měly odsouzené naučit smysluplně trávit mimopracovní čas a po propuštění z výkonu trestu podstatně změnit životní styl a vytvořit kulturní návyky a potřeby. Autoři publikace o Programech zacházení³² upozorňují, že je problém vytvořit tyto programy tak, aby se odsouzení v období nesvobody učili lépe využívat volný čas později na svobodě. V této oblasti je třeba více experimentovat, autoři říkají dokonce „zdravě riskovat“, aniž by ohrozili chod věznice a její bezpečnost.

Oblast utváření vnějších vztahů by měla napomoci vytvářet, udržovat nebo posilovat vazby odsouzených s vnějším světem, rozvíjet znalosti a dovednosti, které budou potřebovat po návratu z vězení.

³¹ Matoulek, J., Sejkorová, H.: *Právní rádce odsouzeného*, Praha: Leges 2010, str. 104

³² Biedermanová, E., Petras, M.: *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*, IKSP, Praha 2011, str. 27

1.3.1 Výstupní oddělení

Odsouzení, kteří mají zhruba šest měsíců do propuštění, mohou být zařazeni do výstupních oddělení věznic. Zde jsou programy zacházení zaměřeny konkrétně na praktické záležitosti spojené s návratem na svobodu a měly by pomáhat řešit problémy, se kterými se propuštění pravděpodobně setkají – tedy zaměstnání, bydlení a případné dluhové poradenství.

Podle příslušných legislativních norem je účelem výstupních oddělení pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění a minimalizovat možná rizika jejich dalšího selhání. V podstatě dostávají odsouzení na tomto oddělení bezplatný servis pro ně zásadních a důležitých informací, jsou seznamováni s novinkami mimo věznici a velmi cíleně jsou připravováni na zvládnutí všech možných úskalí svého dalšího života na svobodě.³³

Zkušenosti pracovníků z výstupního oddělení jsou ale různé. Psycholog z Věznice Heřmanice v článku věnovanému výstupnímu oddělení říká: *„Mnoho z nich (odsouzených) bere příjemnější pobyt na tomto oddělení a také jeho materiální vybavenost sloužící k samoobslužným činnostem jako samozřejmost a svým chováním dávají najevo to, že na to přece mají nárok. Pouze někteří dokážou upřímně ocenit, jak se jim personál věnuje a jaký má zájem na tom, aby se znovu ve společnosti uchytili a začali řádný život. Je známo, že vězni nešetří kritikou – na každého a na vše. Jakmile jim někdo z nás, pracovníků věznice, naznačí, že svůj život mají v rukou a především oni mu dávají určitý směr, dozvíme se často mnoho negativ vůči společnosti a institucím, které jim prostě nevyjdou vstříc a neberou je jako lidi.“*³⁴

³³ Indra V., *Výstupní oddělení věznic – vstupní brána do nového života*, České vězeňství, 2007, roč. 15. č. 2. s. 23.

³⁴ tamtéž

1.3.1.1 Programy zacházení na výstupním oddělení

Součástí pobytu na tomto oddělení jsou samozřejmě také programy zacházení, ale ty jsou vytvářeny poněkud odlišně, protože jsou zaměřeny na konkrétní přípravu odsouzených na samostatný život na svobodě. Odborníci z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci ve své studii uvádějí, že součástí programu zacházení je ve výstupním oddělení vždy příprava na základní oblasti života na svobodě, včetně návratu do rodiny s praktickým nácvikem řešení možných konfliktních situací. Dále se lidé učí řešit sociální problémy, jednání s úřady a seznamují se s občansko-právními vztahy, svou odpovědností ve vztahu ke společnosti. Někteří z propouštěných potřebují také procvičit sebeobslužné činnosti – tedy přípravu stravy, úklid, péči o prádlo a oblečení a podobně. Neméně důležitý je také nácvik hospodaření, zvládnání nákupů a úhrad za ně a podobně. Sociální pracovníci také napomáhají při zajištění platných osobních dokladů a nabízejí sociálně právní poradenství.³⁵

Například ve Věznici Světlá nad Sázavou kromě 21 hodin povinných aktivit programu zacházení je kladen důraz také na zařazování odsouzených do zaměstnání nebo kurzů Školského a vzdělávacího střediska, a to především z toho důvodu, aby ženy získaly větší šanci po propuštění najít práci s jistým výdělkem.³⁶

V této době by se k lidem před propuštěním měla dostat také nabídka pomoci neziskových organizací, které se zabývají postpenitenciární péčí a tvoří tak další navazující stupeň sociálních služeb potřebným. Mnohé z těchto neziskových organizací jsou již prověřené, proto jsou to důvěryhodní partneři pro spolupráci. Další skupinou zajímavých organizací jsou ty, které vyplňují nějakou mezeru „na trhu“. Kontakt s věznicemi probíhá tak, že neziskové organizace osloví

³⁵ Karabec, Z. a kol.: *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*, Institut pro Kriminologii a sociální prevenci, 2004, str. 50

³⁶ Vězeňská služba České republiky, *Věznice Světlá nad Sázavou, ... začít znovu!*, průřezová publikace o ženské věznici Světlá nad Sázavou, Světlá nad Sázavou 2010

s nabídkou Generální ředitelství, které ji následně vyhodnotí, a pokud ji posoudí jako dobrou a zajímavou, ve formě letáků nebo jiným vhodným způsobem o ní informuje vězněné osoby. To je ovšem spíše pasivnější způsob a takováto nabídka se nemusí dostat ke konkrétním lidem. Další neziskové organizace přicházejí přímo do věznice s programem nebo s projektem a s pomocí odborných zaměstnanců vyberou do svého projektu vhodné osoby, se kterými pak dále kontinuálně pracují.³⁷ Zdá se ale, že takto to funguje jen někde a teorie se poněkud rozchází s praxí.

Renata Balcarová, bývalá předsedkyně Vězeňské duchovenské péče, docela radikálně tvrdí, že: „...výstupní oddělení jsou v českých věznicích více méně pro formu. De iure musí existovat, ale de facto nefungují, jak by měla a jak fungují na západ on nás. A to je také jedním z důvodů recidivy.“³⁸ Přesto by bylo dobré, aby se podařilo vytvořit funkční kontinuální sociální péči.

1.4. Kontinuální sociální péče

„Sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství.“³⁹

Kontinuální sociální práce s lidmi ve výkonu trestu odnětí svobody a následně na svobodě patří k základnímu předpokladu úspěšné resocializace. V 90. letech minulého století po Havlově amnestii, kdy bylo během krátké doby propuštěno velké množství lidí, cca 12 500, se ukázalo, že chybí systémové řešení spolupráce zaměstnanců tehdejších nápravněvýchovných ústavů a sociálních

³⁷ Informace získané z rozhovoru s Mgr. Šárkou Černou z Generálního ředitelství vězeňské služby České republiky, rozhovor se uskutečnil 25. 5. 2015

³⁸ Balcarová R.: *Oddělit hřích od člověka*, Brána 5-6/2011

³⁹ Matoušek, O.: *Sociální služby*, Portál, s.r.o., Praha 2007, str. 9

kurátorů. Zřejmě také proto se během následujících dvou let zhruba polovina pachatelů vrátila zpět za především majetkovou trestnou činností, která pro ně byla zdrojem obživy.⁴⁰

Kontinuální sociální péče zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení, včetně soudního řízení i ve výkonu trestu. Jejím cílem by mělo být vytvoření nebo upevnění pozitivních sociálních vazeb. Patří sem:

- Práce s rodinou klienta
- Omezení vlivu sociálně patologických skupin na klienta
- Pomoc klientovi při zabezpečování kontaktu s institucemi, které mu následně pomůžou zajistit zdravotní péči, materiální vybavení, případně doprovod k úředním jednáním a podobně⁴¹.

⁴⁰ Rozhovor s PhDr. Alenou Marešovou: http://zpravy.idnes.cz/amnestie-vaclava-klause-a-vaclava-havla-d9g-/domaci.aspx?c=A130104_153104_domaci_jav, staženo 15. 4. 2015

⁴¹ Černíková, V.: *Sociální ochrana – terciární prevence, její možnosti a limity*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, str. 214

2. Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče se definuje jako následná a systematická převážně sociálně pedagogická péče pro osoby propuštěné z výkonu trestu nebo vykonávající alternativní tresty. Poskytuje se jedincům po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z důvodu obnovení jejich sociálních dovedností a postupné integrace do společnosti. Měla by napomoci k překonání krize během prvních dnů na svobodě, k řešení problémů a konfliktů. Obsah a rozsah péče je dán sociální politikou státu.⁴² Postpenitenciární péče by ovšem měla navazovat na péči, která se děje už během výkonu trestu odnětí svobody, případně alternativního trestu. Je to především z toho důvodu, že přechod odsouzeného z výkonu trestu na svobodu je považován za velmi náročnou situaci.

Postpenitenciární péče vyplývá z následujících argumentů⁴³:

- *„Cíle penitenciárního procesu nejsou zcela dosaženy nebo přiměřeně ustáleny a jedinec potřebuje odbornou péči a pomoc při integraci do společnosti*
- *V prvních dnech po propuštění člověk obnovuje sociální dovednosti, získává korektivní zkušenosti a integruje se do společnosti, ale je třeba mu pomoci, aby nepodleh negativním vlivům*
- *Nejčastěji recidiva přichází v prvním roce na svobodě nebo po absolvovaném ochranném léčení nebo ukončení ochranné výchovy*
- *Prožívaná krize prvních dnů na svobodě*
- *Bezradnost při řešení problémů a z toho vyplývající nevhodné sociální chování*
- *Problémy s překonáváním stigmatu kriminálního*

⁴² Matoušková, I.: *Aplikovaná forenzní psychologie*, Grada Publishing, 2013, str. 152

⁴³ Černíková, V.: *Sociální ochrana – terciární prevence, její možnosti a limity*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, str. 209

- *Důsledky prizonizace – člověk se neumí rozhodovat a volit alternativy, neumí vzít zodpovědnost za své volby*
- *Prožívání sociální vykořeněnosti, pesimismus z životní reality, ztráta nebo obtížnost nalézání smyslu života v každodenní realitě*
- *Heteronomní morálka*
- *Problémy spojené s obnovením partnerských vztahů nebo s jejich rozpadem a vytvářením nových*
- *Obnovení rodičovské role*
- *Obnovení nebo vytváření si materiálních podmínek života a profesionálního uplatnění“*

Člověk, který žil po nějakou dobu mimo společnost, potřebuje být na běžný život připravován. Proto je vhodné, aby péče probíhala kontinuálně od doby uvěznění až po návrat.

Sociální práce s propuštěnými pachateli spočívá v poskytování výchovné a poradenské služby, ale také v pomoci při hledání práce a ubytování, v poskytování finančních dávek eventuálně dalších služeb.⁴⁴

2.1 Meze postpenitenciární péče

Přestože tedy existují určité strategie, jak pracovat s odsouzenými, aby jejich resocializace byla pokud možno úspěšná, počty recidivujících napovídají, že realita je jiná. Obecně se uvádí, že rozhodujícími pro resocializaci a úspěšnou reintegraci se jeví postoje odsouzeného k sobě samému, k trestnému činu, k pocitům viny a motivace ke změně. Šanci mají lidé:

- mladí
- prvotrestaní

⁴⁴ Kujevská, L.: *Sociální práce s pachateli trestných činů*, Ostravská univerzita v Ostravě 2014, str. 74

- dobře motivovaní
- po krátkodobém trestu
- s dobrým sociálním zázemím, funkční rodinou, pozitivní zájmy
- lidí, kteří již pracovali a vytvořili si nějaké pracovní návyky
- bez poruch chování v anamnéze nebo závažnějších poruch osobnosti
- bez závažnější psychopatologie obecně (alkohol, drogy, parafílie, apod.)⁴⁵

Těchto lidí je ale mezi propuštěnými menšina. Pro cca 70% propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody všechny nebo některé z těchto podmínek neplatí.

2.2 Nejčastější problémy po propuštění

Už ve vězení je třeba se na některé alternativy, které nastanou po propuštění, připravit. Sice u většiny lidí logicky převládá radost z očekávané svobody, ale mnohdy si tuto dobu idealizují a případnými problémy se nechtějí zabývat. Propuštění na svobodu ale představuje určitou zátěž a k recidivě dochází velmi často právě v této adaptační fázi.⁴⁶ Většina z propuštěných se pravděpodobně setká s potížemi s dluhy, s bydlením, se složitým hledáním zaměstnání a rozpadlými partnerskými vztahy.

2.2.1 Potíže se zadlužením

Propuštěný člověk dostane při odchodu z věznice závěrečné vyúčtování nákladů spojených s výkonem trestu odnětí svobody. Do tohoto vyúčtování se zahrnují všechny pohledávky, které věznice vykazuje, včetně pohledávek z předchozích věznic. Věznice vyúčtuje náklady výkonu trestu, případně výkonu vazby, další náklady spojené se zdravotní péčí, které je odsouzený povinen hradit, dlužné regulační poplatky a ostatní pohledávky. Zároveň se zaúčtují příjmy ze zaměstnání. Pokud odsouzený souhlasí s tím, aby jeho nevyplacené

⁴⁵ Sochůrek, J.: *Kapitoly z penologie – Teorie a praxe zacházení s vězňnými*, Liberec 2007, str. 56 - 57

⁴⁶ Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Portál 2008, str. 824

kapesné bylo použito k úhradě jeho závazku k vězeňské službě, bude to provedeno. Závěrečný stav pohledávek věznice upraví a zašle odsouzenému na vědomí. Závazek je potřeba uhradit do 30 dní od propuštění a v případě neuhrazení této dlužné částky se odsouzený vystavuje nebezpečí dalšího navýšení dlužné částky o úrok z prodlení, pokud výše úroků převyší 5 000 Kč. Věznice předkládá odsouzenému k podpisu uznání dluhu. Takový dluh se promlčuje v době deseti let. Pokud takový doklad odsouzený nepodepíše, dluh se promlčuje již po třech letech. Lze ovšem předpokládat nevědomost o podmínkách promlčení i o možnosti doklad nepodepsat.⁴⁷

Abychom měli představu, o jak velké částky se jedná - „za každý den strávený ve vězení se odsouzeným účtuje 45 korun – v případě, že pracují. Na srážky k úhradě nákladů výkonu trestu se pak použije 32 procent čisté odměny, nejvýše však patnáct set měsíčně. Vězni, který pracovat odmítne nebo bez důvodu do práce nenastoupí, se „za pobyt“ účtuje o pět korun denně víc – tedy rovných padesát.“⁴⁸ I z tohoto údaje je jasné, že pro odsouzené na kratší dobu je dlužná částka asi ještě poměrně zvládnutelná, ročně by dlužili 16 425 Kč, pokud by pracovali a 18 250 Kč, pokud nepracují. Podle údajů z výroční zprávy Vězeňské služby České republiky z roku 2015 pracuje necelých 55% odsouzených⁴⁹. Při práci ve věznici si vydělávají průměrně 3 758 Kč. Věznicím aktuálně dluží 30 361 propuštěných částku 227 281,26 tis. Kč.⁵⁰

Propuštění, kteří nenastoupí do zaměstnání, neztrácejí povinnost platit zdravotní pojištění, pokud jsou ale v evidenci Úřadu práce, toto pojištění, stejně jako sociální, se jim po tuto dobu hradí.

⁴⁷ Matoulek J., Sejkorová H.: *Právní rádce odsouzeného*, Leges 2011, str. 175

⁴⁸ <http://www.penize.cz/statni-rozpocet/286071-za-co-nas-trestas-vezeni-stoji-miliardy-rocne-vsechny-krome-veznu>, staženo 13. 11. 2015

⁴⁹ http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistické_ročenky/Rocenka_2015.pdf, staženo 23. 4. 2016

⁵⁰ tamtéž

Stejně tak zůstává propuštěnému povinnost uhradit škody způsobené trestným činem. Poškozený může případně náhradu škody vymáhat návrhem na výkon rozhodnutí – exekucí.

Další závazek, který trvá nebo vzniká, je spojen s placením výživného. Některé osoby jsou ve výkonu trestu odnětí svobody právě pro trestný čin zanedbání povinné výživy. Během uvěznění tato povinnost trvá, je-li ovšem odsouzený nezaměstnaný, dluh narůstá. Pokud nezačne tento dluh po propuštění řešit, riskuje další stíhání, a to i tehdy, jsou-li jeho příjmy prokazatelně tak nízké, že nestačí ani na uspokojení jeho potřeb.⁵¹

Někteří dlužníci řeší svou situaci osobním bankrotem. Osobní bankrot je určen především pro fyzické osoby (od roku 2014 nepodnikatele i podnikatele). Oddlužení musí schválit soud.

Základní podmínkou je úpadek nebo hrozící úpadek, to znamená:

- „*máte minimálně dva věřitele,*
- *nejste schopni své závazky plnit (jste po splatnosti min. 30 dní se splátkami či s plněním jiné povinnosti, nebo již víte, že nadcházející splátky nebudete schopni splnit).*
- *Jste schopni vyplatit min. 30 % z vašich závazků.*“⁵²

Právě tento poslední bod je překážkou řešení dluhu osobním bankrotem, protože dluh z trestné činnosti je potřeba nahradit v plné výši.

2.2.2 Potíže s bydlením

„Řady bezdomovců často rozšiřují lidé propuštění z výkonu trestu. Mnozí působí dojem sociálně silných jedinců, kteří mají před sebou ještě úspěšnou životní cestu, jiní jsou na první pohled sociálně nezralí, potřebující pomoc, motivaci k dalšímu životu. Jedni i druzí mají nicméně pocit rezignace, který je

⁵¹ Matoulek J., Sejkorová H.: *Právní rádce odsouzeného*, Leges 2011, str. 176

⁵² http://www.rubikoncentrum.cz/download/brozura_jak_na_dluhy_A5_05.pdf, staženo 17. 4. 2015

*někde hluboko uvnitř, nepřiznaný a ovládající. Cítí, že perspektiva jejich další pouti životem je hypotetická, nejistá, nepředpokládají změnu a nevěří na zázraky.*⁵³

Při posledním sčítání lidu v roce 2011 se uskutečnilo i sčítání bezdomovců. Podle údajů Českého statistického úřadu jich bylo 11 496, z nichž více než 10 000 je svobodných nebo rozvedených. „*Určitá skupina lidí, kteří žijí na ulici, s úřady nekomunikuje, komunikovat nechce a ani se nezajímá o nabízenou pomoc. Sčítací komisaři nechodili po parcích ani pod mosty, nešlo o to zjistit, kolik je v Česku celkem všech bezdomovců,*“ upozorňuje místopředseda ČSÚ Stanislav Drápal. „*Zaměřili jsme se na ty, kteří využívají služeb sociálních zařízení, kteří jsou ochotní komunikovat a nabízenou pomoc přijmout. Jenom těm je možné pomoci, proto jsme zjišťovali maximum informací právě o nich.*“⁵⁴ Takže uvedené číslo bude jen špičkou ledovce.

Problém s ubytováním souvisí i s tím, že je zpoplatněné. A člověk, který vyjde z výkonu trestu, dostane od svého kurátora 1 000 Kč. Následně ho kurátor pošle na příslušný Úřad práce, kde pro něj vyřídí dávky. Jedná se většinou o dávky hmotné nouze (111/2006 Sb)⁵⁵, kam patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. V reálné situaci je to tak, že tento úřad je potřeba navštívit v místě trvalého bydliště, takže peníze, které propuštěný dostal od svého kurátora, projede.⁵⁶ Ovšem doba, než se začne oprávněná dávka vyplácet, je poměrně dlouhá (obvykle 1 měsíc na posouzení žádosti a v dalším měsíci se vyplácí první dávka). Mimořádná okamžitá pomoc se může poskytnout nejvýše čtyřikrát do roka. Proto počáteční náklady na život nestačí tato podpora pokrýt.

⁵³ Hradečtí, V. a I.: *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, Naděje 1996, 2006 [online]

⁵⁴ https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu, staženo 4. 4. 2015

⁵⁵ <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62337&recShow=3&nr=111&rpp=15#parCnt>, staženo 20. 11.2015

⁵⁶ Mgr. Kateřina Horejšová, sociální kurátorka v Praze 6, školení VDP ve Stráži pod Ralskem (<http://www.vdpcr.eu/oms-2015---co-bude-potom--.html>)

Další překážkou bydlení v ubytovnách jsou přísná pravidla pro pobyt (žádný alkohol, drogy, apod.). V zimním období bývají více využívány noclehárny, které ale také mnozí lidé bez domova odmítají – zdůvodňují to špatnými zkušenostmi, kdy tam byli okradeni, upozorňují na snadné šíření respiračních chorob, stěžují si také na minimum soukromí.

Řešením této situace je podle kurátorky Kateřiny Horejšové změna zákona o hmotné nouzi. Dobré by bylo, kdyby Úřad práce nachystal dávku již ke dni propuštění.

2.2.3 Zaměstnání propuštěných

Získání práce představuje důležitou podmínku důstojné existence. *„Ale samotný dlouhodobý pobyt ve vězení odsouzené často zbavuje pracovních návyků a zručností, a to z důvodu, že v současné situaci českého vězénství není možné poskytnout pracovní uplatnění všem odsouzeným, ale naopak, pracovní uplatnění ve výkonu trestu nachází jenom určité procento z nich... Dalším důvodem, který klientům často brání a v mnoha případech znemožňuje efektivně samostatně reagovat na nabídku pracovního trhu, je jejich nízké vzdělání a kvalifikace, malá schopnost jednání s úřady a institucemi, neznalost postupů a formálních požadavků a hlavně záznam v rejstříku trestů.⁵⁷*

Řada firem nemá zájem zaměstnávat osoby, které se v minulosti dostaly do konfliktu se zákonem. Tento postoj lze považovat za diskriminační s ohledem na skutečnost, že trestem za příslušný trestný čin byl již absolvovaný výkon trestu odnětí svobody, z druhé strany jej lze chápat jako přirozený postoj společnosti, jímž reaguje na ty, kteří páchají trestnou činnost a jednají proti zákonům ve společnosti obecně respektovaným a požadovaným. Tato nedůvěra

⁵⁷ file:///C:/Users/asus/AppData/Local/Temp/1348745689_8_dobra-praxe-zamestnavani-klientu-po-vto, staženo 2. 4. 2015

a odsuzování celé skupiny lidí, kteří spáchali trestný čin, jakožto kriminálků, však vede k diskriminaci jednotlivců.

Zákoník práce předložením výpisu konkrétně neupravuje. Zákoník práce⁵⁸ pouze stanoví v § 30 odst. 2, že zaměstnavatel smí vyžadovat v souvislosti s jednáním před vznikem pracovního poměru od fyzické osoby, která se u něj uchází o práci, nebo od jiných osob jen údaje, které bezprostředně souvisejí s uzavřením pracovní smlouvy. Další ustanovení zákoníku práce, které se této otázky dotýká, je § 316 odst. 4, podle kterého nesmí zaměstnavatel vyžadovat od zaměstnance informace, které bezprostředně nesouvisí s výkonem práce a se základním pracovněprávním vztahem.⁵⁹ Jaká je situace při ucházení se o zaměstnání, zjišťoval v roce 2013 také server Jobs.cz⁶⁰. Podle jeho výzkumu ze 151 středních a velkých firem polovina odpověděla, že osoba se záznamem v rejstříku trestů nemá šanci získat jakoukoli práci a pouze pětina z nich se individuálně zabývá spáchaným trestným činem. Patnáct procent zaměstnavatelů uvedlo, že trestní bezúhonnost neřeší. Jednalo se o anketu doplněnou dalším průzkumem pro tuto organizaci, ale přesto se zdá, že požadavek bezúhonnosti je vyžadován častěji, než je potřeba ze zákonných důvodů. Osoby se záznamem v rejstříku trestů jsou tedy dnes zřejmě diskriminovány na trhu práce, zejména v oblastech manuální práce.

2.2.4 Rodina a vztahy

Ze zkušeností vztahy vydrží osobám ve výkonu trestu odnětí svobody 5 let. Na stránkách občanského sdružení Za branou se k tomu dočteme toto: „*Výkon trestu odnětí svobody je testem nejen osobním, nýbrž i pro blízké odsouzeného,*

⁵⁸ Zákon č. 262/2006 Sb.

⁵⁹ http://www.roedl.com/fileadmin/user_upload/Roedl_Czech_Republic/clanky/2012/Pravni_ra_dce_09_2012_RHU.pdf, staženo 20. 11. 2015

⁶⁰ <http://www.jobs.cz/poradna/clanky/aktuality/polovina-firem-neda-odsouzenym-ani-podradnou-praci/>, staženo 20. 11. 2015

případně obviněného. Odchází-li například muž od rodiny s dětmi, vzniká nebo se znásobuje otázka výpadku příjmů, sociální tíseň či reálný propad se tak dotkne více než jednoho. V případě delších trestů je odluka prověrkou vztahů mezi partnery. Ale trpí i všichni ostatní - zklamaní rodiče, děti bez otců a matek.

To vše platí, pokud odsouzený člověk rodinu nebo aspoň nějaké blízké měl. Pokud se mu ale v průběhu výkonu trestu nebo na jeho základě rodina rozpadla - například jej opustila manželka či družka nebo na něj příbuzní zanevřeli, případně, jak tomu nezřídka bývá, funkční rodinu nikdy neměl, činí to návrat na svobodu o to těžší. Není jakoby pro koho žít, skládat oběti, není, kdo by utěšil. Není třeba dodávat, že ten, kdo se právě vrátil z vězení a chce navázat vztah, má výběr zúžený anebo potřebuje velkou dávku štěstí.“⁶¹

Další problém, který může nastat, vrátí-li se člověk propuštěný z výkonu trestu odnětí svobody zpět ke své rodině, souvisí s jeho dluhy. Nový občanský zákoník říká toto:

- *„součástí společného jmění jsou i dluhy převzaté za trvání manželství, i když se týkají výlučného majetku jednoho z manželů, a to do výše zisku z tohoto výlučného majetku;*
- *nově lze v exekuci postihnout i majetek patřící do společného jmění pro uspokojení pohledávky jednoho z manželů vzniklé před uzavřením manželství, nikoliv ovšem srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, příkázáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného ani postižením jiných majetkových práv manžela povinného, a to i v exekucích zahájených před 1. 1. 2014.*“⁶²

V souladu s ustanovením § 732 OZ dále platí, že věřitelé jednoho z manželů se mohou uspokojit z majetku patřícího do společného jmění do výše, které by

⁶¹ <http://www.zabranou.cz/co-delame/>, staženo 24. 11. 2015

⁶² <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-jmeni-manzelu-jeho-rozsah-a-exekuce-od-1-1-2014-94803.html>, staženo 24. 11. 2015

dosáhl podíl dlužícího manžela při zrušení a vypořádání společného jmění, taktéž:

- „v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo
- jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů (např. odškodnění za ublížení na zdraví v důsledku dopravní nehody zaviněné jedním z manželů) nebo
- v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství“⁶³

Poradny, které se zabývají poradenstvím v této oblasti, upozorňují na to, že exekutoři mnohdy protiprávně zabaví i věci, které nepatří dlužníkovi, protože mají poměrně široké oprávnění, jak tento úkon provádět. V zásadě totiž můžou navštívit všechna místa, o kterých se domnívají, že tam dlužník bude mít své věci. Samozřejmě jeho trvalé bydliště je zřejmě první místo, kam exekutor přijde.⁶⁴ Pokud se tedy zadlužený propuštěný člověk vrátí do svého trvalého bydliště, může exekucí ohrozit svou rodinu, a to i v případě, že se prokáže, že některé věci byly odebrány protiprávně. K tomu poradna Asociace nestátních organizací říká toto: „Pokud už dojde k zahrnutí věcí, které nepatří dlužníkovi, do exekučního soupisu, může vlastník věci v souladu s § 68 exekučního řádu do 30 dnů požádat o vyškrtnutí věcí ze soupisu. Pokud návrhu na vyškrtnutí exekutor nevyhoví, může se vlastník věci do 30 dnů od doručení rozhodnutí o nevyhovění návrhu obrátit na exekuční soud s vylučovací žalobou podle § 267 občanského soudního řádu. Jak v řízení před exekutorem, tak v řízení před soudem, bude muset dokazovat vlastník, že jsou věci skutečně jeho. Je tedy dobré mít případně připraveny důkazy o vlastnictví cennějších věcí, ať už jde o kupní

⁶³ <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-jmeni-manzelu-jeho-rozsah-a-exekuce-od-1-1-2014-94803.html>, staženo 24. 11. 2015

⁶⁴ Například: <http://poradna.asociace.org/pravni-informace/exekuce-majetku-blizkych/>, staženo 24. 11. 2015

*smlouvy, paragony, ale využít lze i svědectví nebo třeba staré fotografie, na nichž jsou věci zachyceny.*⁶⁵

Přesto rodina stále zůstává velkou prioritou jak pro odsouzené, tak pro organizace, které se zabývají postpenitenciární péčí. Zachovat rodinu se snaží poradenstvím, zprostředkováváním kontaktů, organizováním návštěv ještě v době věznění některého člena a podobně. Také bych připomněla oddělení pro matky s dětmi ve Věznici Světlá nad Sázavou. Jak jsem již totiž zmiňovala v úvodu této kapitoly, funkční rodina je jedním z faktorů, které napomáhají úspěšné resocializaci.

⁶⁵ Například: <http://poradna.asociace.org/pravni-informace/exekuce-majetku-blizkych/>, staženo 24. 11. 2015

3. Možnosti postpenitenciární péče

Možnostmi postpenitenciární péče mám na mysli sít' služeb, které propuštěným nabízí státní i nestátní organizace. Jedná se především o formu sociální pomoci, kterou zajišťují sociální pracovníci, sociální kurátoři, pracovníci probační a mediační služby, právníci, poradci a další.

Lenka Kujevská uvádí trojí vymezení postpenitenciární péče:

- *„užší pojetí – kdy postpenitenciární péče je poskytována jen odsouzeným osobám po výkonu trestu odnětí svobody pouze na základě dobrovolnosti, mimo zařízení věznic a to ve formě sociální péče a sociální pomoci;*
- *širší pojetí – kdy postpenitenciární péče je poskytována odsouzeným osobám po výkonu trestu odnětí svobody nejen na bázi dobrovolnosti, ale má i státní formu nuceného, povinného dohledu (kontroly) nad zvláště narušenými osobami v oblasti sociální adaptace, reintegrace, kde hrozí velké riziko opětovného sociálního selhání;*
- *nejširší pojetí – kdy sociální pomoc a péče je poskytována ze strany společnosti na bázi dobrovolnosti, bezplatně a to všem pachatelům, i těm, kteří si odpykali jakýkoli jiný trest než trest odnětí svobody. Tato nákladná sociální péče a pomoc pachatelům trestných činů se rozšiřuje o tzv. ranou pomoc, kdy se jedná o pomoc už v momentu konfliktu se zákonem v trestně přípravném.“⁶⁶*

Postpenitenciární péče v dobrovolné formě nemá přísná pravidla, její využívání závisí na klientově svobodném rozhodnutí a nejsou na něj kladeny téměř žádné nároky. Klient může kdykoli začít i skončit a pomáhající organizace nepodmiňuje své služby plněním nějakých svých požadavků nebo nároků. Naopak nucená forma má přesná pravidla a klienta v nějaké míře dále omezuje. Sem můžeme zařadit probaci, parole, ambulantní ochranou léčbu a podobně.

⁶⁶ Kujevská, L.: *Sociální práce s pachateli trestných činů*, Ostravská univerzita Ostrava, 2014, str. 73

Vhodná postpenitenciární péče může propuštěným osobám pomoci adaptovat se na nové životní podmínky, překonat možnou krizi po návratu na svobodu i případné následky prizonizace.

Nabízenou pomoc využívají především ti klienti, kteří mají reálnější náhled na svou situaci a jsou si vědomi svých osobních problémů a nároků, které musí řešit. Lépe jsou na tom i ti, kteří se snaží řešit problém i vlastním přičiněním.⁶⁷

3.1 Probační a mediační služba

Probačí se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. (§2., odst.1. z.č. 257/2000 Sb.)

Mediace je pak mimosoudní jednání řízené prostředníkem, mediátorem, za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. (§2, odst.2, z.č. 257/2000 Sb.)⁶⁸

Tato služba tedy odborně působí v obou těchto oblastech. Odborné činnosti Probační a mediační služby jsou specializovány na šest základních agend – mediace, obecně prospěšné práce, probace, parole, mládež a trest domácího vězení. Ve všech oblastech působí v souladu s principy restorativní justice – tedy takové, která se snaží řešit trestný čin za aktivní účasti všech zainteresovaných stran.

⁶⁷ Černíková, V.: *Sociální ochrana – terciární prevence, její možnosti a limity*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, str. 222

⁶⁸ <https://www.pmscr.cz/scripts/slovník.php#probace>, staženo 17. 5. 2015

Činnost Probační a mediační služby směřuje k naplnění tří cílů⁶⁹:

- Integrace obviněného – proces, který by měl vyústit u obviněného k obnovení respektu k právnímu stavu společnosti, o jeho uplatnění a seberealizaci.
- Participace poškozeného – pomoc poškozenému obnovit jeho pocit bezpečí, integrity a důvěry v právní systém.
- Ochrana společnosti – pomáhá řešit konfliktní a rizikové stavy spojené s trestním řízením a zajištěním uložených alternativních trestů a opatření.

3.1.1 Sociální práce v PMS⁷⁰

V roce 2004 byly schváleny standardy metodického postupu PMS, které člení činnosti na přípravné řízení a řízení před soudem, probaci, obecně prospěšné práce a paroli. Pro účely této práce je vhodné zmínit se především o probaci, obecně prospěšných pracích a paroli.

3.1.1.1 Probace

Probační a mediační služba v rámci probace zajišťuje výkon alternativních trestů a opatření spojených s uložením dohledu. Konkrétně to znamená, že se vytváří probační program v rámci dohledu, zpracovávají se zprávy o průběhu dohledu a PMS komunikuje s poskytovateli probačních a resocializačních programů.

Probační úředníci pracují s obviněnými nebo odsouzenými formou individuálních osobních kontaktů. Probační program se vypracovává s ohledem na délku zkušební doby, uložené povinnosti a omezení stanovená soudem a upravuje další podmínky výkonu dohledu. Klient je také informován, co mu

⁶⁹ Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P.: *Sociální práce v praxi*, Portál, Praha 2010, str.286

⁷⁰ tamtéž

hrozí, nebude-li probační program plnit. O průběhu dohledu se vypracovávají zprávy, které obsahují informace o aktuální životní situaci klienta, zhodnocení spolupráce s klientem a návrhy na další průběh dohledu.

Probační a mediační služba vytváří fungující specializované programy, které ověřuje jako pilotní programy, a to především programy pro mladistvé.

PMS spolupracuje s nestátními organizacemi poskytujícími sociálně terapeutické programy, programy léčby závislostí, doléčovací programy, programy charitativní podpory, poradenské programy, a s poskytovateli obdobných služeb ve státních zařízeních – např. s psychiatrickými léčebnami, různými poradnami, úřady práce a podobně.

Zkušenost naše i zahraničních probačních služeb potvrzuje, že bez široké fungující sítě je probační práce výrazně omezená a efektivita výkonu snížena.

3.1.1.2 Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce jsou formou alternativního trestu. Smyslem alternativních způsobů trestního řízení je umožnit odsouzeným vykonat trest na svobodě, takže se nenaruší jeho profesní život ani rodinné vztahy. Tento trest může uložit soud pachateli v případě, kdy při nepodmíněném potrestání by mu hrozilo maximálně pět let, a také s ohledem na povahu trestného činu a možnost nápravy pachatele. Při této formě trestu Probační a mediační služba spolupracuje s organizacemi, které můžou nabídnout místa, kde je možné obecně prospěšné práce vykonávat.

3.1.1.3 Parole

Dnešní justice používá pojem parole ve smyslu označení situace, kdy „pachatel je z vězení propuštěn na svobodu, a to za podmínky, že slíbí (dá své slovo) podrobit se po propuštění po určenou dobu stanoveným podmínkám.“⁷¹

Probační a mediační služba připravuje podklady pro možnost podmíněného propuštění s dohledem. Opět probíhají individuální konzultace s odsouzeným, s jeho sociálním okolím, s pracovníky věznic i jinými. Tyto podklady mají obsahovat opatření, která „budou minimalizovat opakování trestné činnosti klienta, přispějí k ochraně společnosti a napomohou jeho integraci do života společnosti. Mají být zohledněny i zájmy a potřeby poškozených včetně zájmu na náhradě škody a má být posílen jejich pocit bezpečí v komunitě, kde žijí“.⁷²

Základním předpokladem úspěchu takovéto činnosti je fungující spolupráce obou zainteresovaných složek – tedy Vězeňské služby a Probační a mediační služby a dobrá informovanost odsouzeného o podmínkách spolupráce, která je zajišťována ze strany PMS besedami ve věznicích a ze strany vězeňské služby průběžnými konzultacemi a poradenstvím. Vzájemný vztah těchto organizací je upraven součinnostní smlouvou z roku 2004. Pro potřeby přípravy parole vznikla společná pracovní skupina, která se věnuje monitorování a vyhodnocování spolupráce v této oblasti.

Dohled probačního úředníka v rámci podmíněného propuštění z trestu by měl navazovat na program zacházení. Tato kontinuální práce podporuje integraci pachatele do společnosti.

Až do doby skutečného propuštění pachatele na podmínku je spolupráce s Probační a mediační službou dobrovolná.

⁷¹ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D.: *Probace a mediace; Možnosti řešení trestných činů*, Portál, Praha 2010, str. 103

⁷² Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P.: *Sociální práce v praxi*, Portál, s. r. o. 2005, 2010, str. 296

Probační a mediační služba vytváří pro potřeby soudu podklady pro rozhodování o podmíněném propuštění, které obsahují mimo jiné také základní analýzy rizik a analýzy potřeb ve třech oblastech:

- postoje odsouzeného k trestnému činu a řešení jeho následků
- možná rizika recidivy včetně faktorů, které je můžou zvyšovat, nebo naopak snižovat
- potenciální ohrožení pro osoby spojené s trestnou činností klienta nebo jiné osoby a společnost

Pracovní tým PMS, jehož členy jsou odborníci z několika oblastí, vytváří pravidla, podle kterých se budou následně hodnotit rizika v případě podmíněného propuštění. Vychází se i ze zkušeností expertů z dalších zemí.

Je-li ale člověk skutečně podmíněně na svobodě, je mu uložen po dobu trvání zkušební doby dohled, který je pro obě strany závazný.

3.1.2 Projekt Křehká šance

Mezi novější realizované programy Probační a mediační služby patří projekt Křehká šance. Jejím cílem je *„umožnit odsouzeným ve věznici, kteří prokázali svoji připravenost na předčasné propuštění, časnější návrat na svobodu. Křehká šance navazuje na předchozí pilotní projekt Komise pro podmíněné propuštění, který byl úspěšně realizován v období let 2009 – 2012 a do něhož byly na základě dohody mezi Probační a mediační službou ČR a Vězeňskou službou ČR zařazeny Věznice Praha – Ruzyně, Opava a Stráž pod Ralskem.*

Cílem je rovněž rozšířit ověřenou praxi Komise pro podmíněné propuštění, v rámci kterých při projednávání případu odsouzeného spolupracuje Vězeňská služba ČR, Probační a mediační služba ČR a zástupci veřejnosti (státní a nestátní subjekty, laici). Výsledky práce Komise pro podmíněné propuštění jsou

a budou využívány soudy a státními zástupci při rozhodování o podmíněném propuštění.“⁷³

Webové stránky projektu uvádějí, že mezi klíčové aktivity patří:

- *„monitoring, tedy vyhodnocování dosavadní praxe propouštění*
- *inovace metodických postupů na základě zkušeností z pilotního projektu a také na základě zkušeností z podobných zahraničních projektů*
- *vytvoření skupiny členů Komise pro podmíněné propuštění a systému jejich práce*
- *evaluace a formalizace. Evaluace bude probíhat průběžně na základě zadaných parametrů. Formalizace se bude zabývat zaváděním systémových změn do procesů podmíněného propuštění se zřetelem k sociálnímu začleňování osob opouštějících věznic*
- *řízení projektu zajistí bezproblémový průběh realizace a vytvoří vhodné podmínky pro práci*
- *průběžné vzdělávání pracovníků“⁷⁴*

Projekt je spolufinancován z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

V letech 2012-2015 proběhl další běh, do kterého bylo zapojeno devět věznic. Probační a mediační služba ČR vytvořila pro tento projekt manažerský a metodický tým. Jeho realizaci v konkrétních místech zajišťovaly administrátorky komisí pro podmíněné propuštění a další pracovníci.

Byl realizován konkrétně od 1. 6. 2012 do 31. 8. 2015 ve věznicích v Heřmanicích, Karviné, Opavě, Plzni, Bělušicích, Příbrami, Liberci, Stráži pod Ralskem a Rýnovicích. Reaguje na potřebu odsouzených připravit se na život na svobodě po podmíněném propuštění. Stejně tak ale zohledňuje požadavek společnosti, aby lidé vracející se z výkonu trestu byli integrováni bezpečně.

⁷³ <https://www.pmscr.cz/interni-projekty-prehled/krehka-sance/>, staženo 2. 5. 2015

⁷⁴ <https://www.pmscr.cz/krehka-sance/>, 2. 11. 2015

Oběti trestné činnosti mají také dostat informaci o možném podmíněném propuštění pachatele a mají mít příležitost se k tomu vyjádřit. Tento program se totiž týká především osob, které spáchaly závažné trestné činy.

Klíčovou aktivitou projektu je činnost Komise pro podmíněné propuštění, v rámci kterých probíhá úzká spolupráce mezi pracovníky Probační a mediační služby, Vězeňské služby ČR a zástupců veřejnosti. Systém práce Komise řídí pětičlenná Rada pro podmíněné propuštění, což je poradní orgán generálního ředitelství VS ČR. Komise se schází jednou za dva měsíce ve všech vybraných věznicích k jednodenním zasedáním, při kterých řeší až tři žádosti o podmíněné propuštění. Vhodné adepty vybírá a oslovuje koordinátor, který je pracovníkem věznice a který spolupracuje s vychovateli a odbornými zaměstnanci. Klienti, kteří jsou nakonec vybráni k účasti na projektu, souhlasí mimo jiné s tím, že někdo bude ověřovat všechny informace, které oni podají. Zásadní je, aby se zavčas rozpoznala rizika, která by mohla vzniknout propuštěním nevhodné osoby. V rámci projektu probíhá komunikace i s obětí nebo pozůstalými po oběti, aby bylo možné zjistit také její aktuální situaci, jak se vyrovnává s dopady trestného činu a jaké jsou její potřeby, obavy a podobně. Zároveň dochází ke konfrontaci pachatele s obětí, případně s prostředníkem oběti, aby viděl dopady svého trestného činu na konkrétní osobu a její život.

Pro tento projekt je mimořádně důležitá multidisciplinární spolupráce. Jsou zde zapojeni administrátoři, probační úředníci, asistenti obětí, koordinátoři ve věznicích a další zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Ti všichni připravují pro rozhodování Komise kvalitní podklady, které obsahují mimo jiné komplexní zprávu, programy zacházení a jejich průběžná hodnocení a záznamy z vězeňského informačního systému. Role každého pracovníka je nenahraditelná.⁷⁵

⁷⁵ Roztočilová, D., Matoušková, A., Dušek, O.: *Projekt Křehká šance*, České vězeňství3/2014

Přínos tohoto projektu pro stávající praxi podmíněného propuštění je mimo jiné v tom, že:

- restorativní justice dostala díky tomuto projektu konkrétní podobu, protože pracovníci věznice pracují nejen s odsouzenými, ale pozornost musí věnovat i oběti a náhradě škody. Proto si zaměstnanci více uvědomují přesah své práce.
- je zde vyšší pravděpodobnost, že pachatel se úspěšněji adaptuje na svobodu
- zainteresované subjekty intenzivněji spolupracují
- s odsouzenými, kteří nebyli doporučeni k propuštění, se dále pracuje
- věznice zapojené do projektu ukazují, že jim není lhostejná připravenost odsouzených na život po propuštění, čímž naplňují ustanovení zákona o výkonu trestu odnětí svobody tím, že přispívají k přípravě odsouzených na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění, a tím, že používají metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného.⁷⁶

V časopise České vězeňství se objevuje informace, že „v období od září 2013 do května 2014 bylo Komisemi projednáno 124 případů, z nichž 84 bylo vyhodnoceno jako vhodných pro propuštění a 39 jako nevhodných. Jeden případ byl pozastaven do dalšího slyšení.“⁷⁷

Projekt byl na podzim loňského rok vyhodnocen na třech konferencích, a to v Ostravě, Liberci a Praze.

Od května 2016 by měl podle informací ředitele odboru výkonu vazby a trestu z Generálního ředitelství PhDr. Pavla Horáka probíhat další běh tohoto projektu,

⁷⁶ Roztočilová, D., Matoušková, A., Dušek, O.: *Projekt Křehká šance*, České vězeňství 3/2014

⁷⁷ tamtéž

kdy se zapojí osmnáct věznic⁷⁸. Zdá se, že přestože se soudy nemusejí doporučením Komise řídit, projekt už se do jisté míry osvědčil jako užitečný.

3.1.3 Probační domy

Ministerstvo spravedlnosti ČR a Probační a mediační služba začaly v roce 2015 připravovat novou strategii, která reaguje na potřebu účinně snižovat stále narůstající recidivu odsouzených. Jedním z projektů této strategie je koncept probačních domů. *„Předpokládá se, že v probačních domech budou nabízeny především sociálně terapeutické programy (v budoucnu mohou navazovat na programy zacházení uplatňované ve výkonu trestu odnětí svobody tak, aby byla zachována kontinuita práce s klientem i po propuštění), odborné poradenství v oblasti sociální, duchovní, právní, dluhové i finanční, zvýšení kvalifikace, rekvalifikaci, zaměstnání, ubytování, kontakt se sociálním prostředím.“*⁷⁹

Klienti v probačních domech tedy budou mít možnost získat pracovní návyky, případně i stabilní zaměstnání, budou zde také podmínky pro to, aby si doplnili vzdělání nebo se rekvalifikovali. Podmíněně propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody zde budou pracovníci poskytovat komplexní odborné sociální služby, které naplní požadavek uložení omezení, či povinnosti dle § 48, odst. 4 trestního zákoníku.

*„Probační domy budou pomáhat nejen osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, ale i plnit ochrannou funkci společnosti před recidivou a bezdomovectvím.“*⁸⁰

Podobné projekty jsou známy i ze zahraničí, například domy organizace Exodus, které zmíním později.

⁷⁸Členská schůze VDP z.s. ze dne 7. 4. 2016 v Brně

⁷⁹ http://koblov.cz/aktuality_133.html

⁸⁰ <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5795&d=341538>

3.1.3.1 Pilotní projekt Koblov⁸¹

Probační a mediační služba vypsala v roce 2015 veřejnou soutěž „Pilotní projekt Probační dům“. Do soutěže se přihlásil zapsaný spolek Nová šance, který během měsíce dubna 2015 zpracoval a podal svůj projekt. Ten byl následně vybrán jako nejvhodnější a zkušební provoz byl následně zahájen v červenci loňského roku.

Pracovníci Nové šance by rádi zapojili své klienty do života místní komunity. Probační dům by tedy neměl vypadat jako vězení a dokonce by ani neměl mít mříže na oknech nebo jiné prostředky k zabránění útěku. Zmiňuji to také proto, že tento projekt by měl představovat bezpečný přechod z výkonu trestu na svobodu.

„Klientům jsou k dispozici sociální pracovníci, psycholog, právník i duchovní. Během tří až pěti měsíců, které zde klienti stráví, by měli získat pracovní návyky a pokud možno určitou odbornost.“⁸²

Předpokládá se, že během roku by mělo Koblovem projít přes padesát podmíněně propuštěných. Pokud by se tento projekt osvědčil, mělo by se otevřít dalších pět zařízení. A po roce 2020 by mohly být probační domy v každém kraji České republiky.

3.1.4 Projekt Chceme pracovat⁸³

Dalším projektem realizovaným Probační a mediační službou je Chceme pracovat – pusťte mříže z hlavy... Tento projekt upozorňuje na diskriminační praxi požadavku čistého trestního rejstříku i v zaměstnáních, kde je nadbytečný, a nedořešenou situaci se mzdou za vykonanou práci.

⁸¹ http://koblov.cz/aktuality_133.html

⁸² tamtéž

⁸³ <http://chceme-pracovat.cz/#o-projektu>, staženo 10. 11. 2015

Jedním z cílů tohoto projektu je změna legislativního stavu, která umožní řešit neoprávněné požadavky zaměstnavatelů a porušování zásad rovného přístupu k zaměstnání.

Dále obsahuje aktivity, jejichž cílem je informovat širokou veřejnost o těchto skutečnostech a školit odborné pracovníky. V rámci řešení projektu se budou pracovníci setkávat se zástupci Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva práce a sociálních věcí, s Ministrem pro lidská práva a rovné příležitosti, Veřejnou ochránkyní práv, Státním úřadem inspekce práce.

Od října 2015 je ke zhlédnutí spot na Youtube⁸⁴, který je možné sdílet pomocí sociálních sítí, a tak dostat tuto informaci do obecného povědomí.

Projekt Chceme pracovat je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci EHP fondů.

3.2 Sociální kurátoři

Ranou pomoc a následnou postpenitenciární péči vykonávají sociální kurátoři. Spolupráce mezi odsouzeným a kurátorem se děje na základě zájmu klienta.

Historie pomoci tohoto typu se může datovat asi od konce 18. století, v té době pomáhaly dobročinné spolky a církve. Koncem 19. století se tato pomoc změnila na institucionální. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století se prvními skutečnými kurátory stávali sociologové, psychologové a další, kteří v důsledku normalizace přišli o svá zaměstnání, a toto byla jedna z možností, kde mohli pracovat. Proto byla tehdejší péče o propuštěné vedena odborně a se znalostí věci. Důraz se kladl na to, co propuštěný potřebuje.⁸⁵

⁸⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=pKWHdNxzyWQ&feature=youtu.be>, staženo 10. 11. 2015

⁸⁵ beseda v Českém rozhlasu 2 Čaj pro dva s JUDr. Kopoldovou a ing. PhDr. Kilianem <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2599247>, staženo 17. 4. 2012

Dnešní kurátoři jsou zaměstnanci sociálních referátů obecních úřadů s rozšířenou působností. Jejich práce se řídí zákonem č.108/2006 Sb. o sociálních službách.

Náplň práce sociálních kurátorů není zcela doslovně definovaná. Ze zákona vyplývá pouze „povinnost pomoci“ (§ 92). To pro jednotlivé pracovníky znamená větší volnost, ale naopak tato práce může být jen velmi formální. Přesto jsou tito pracovníci velmi důležití. Vyhledají je téměř všichni propuštění, protože u nich mohou získat hotovost ve výši 1000 Kč, a pokud je to nutné, tak dvakrát.

Banksová definovala čtyři typy pracovníků z hlediska přístupu k praxi:

- angažovaný sociální pracovník – v práci uplatňuje své morální hodnoty a klienty vnímá empaticky a s respektem
- radikální sociální pracovník – stejně tak jsou pro něj důležité hodnoty, ale vztahují se především k zákonům a oblastem sociální praxe, které považuje za nespravedlivé a usiluje o jejich změnu
- byrokratický sociální pracovník – snaží se klientovi pomoci i za cenu manipulace a odděluje osobní hodnoty od profesních, především proto, že některé pracovní postupy by v běžném životě nepovažoval za správné
- profesionální sociální pracovník – vzdělaný, vedený etickým kodexem, jeho prioritou jsou klienti a jejich práva. Klient má svá práva i v této spolupráci, participuje na této spolupráci, má možnost si stěžovat.

Pro každý z těchto definovaných typů je vhodná jiná organizace se specifickými odpovědnostmi i povinnostmi. V realitě se ovšem tyto typy prolínají. A může se stát, že některý sociální kurátor není osoba na svém místě.⁸⁶

Těžiště práce kurátora je v sociálně-výchovné práci s klientem, v poskytování terapeutické a poradenské služby. Cílem je integrovat klienta do sociálního

⁸⁶ Matoušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P.: *Sociální práce v praxi*, Portál, s. r. o. 2005, 2010, str. 46

prostředí tím, že si osvojí sociálně akceptovatelný životní styl. Dosáhnout tohoto cíle ale naráží na mnohé potíže:

- složité řešení obnovení základních materiálních podmínek života klientů
 - chybí finančně dosažitelné ubytování, je nedostatek pracovních příležitostí
- velmi malé možnosti pro stupňovité integrování člověka do společnosti, protože chybí ubytovny s různou mírou možnosti využívání sociální péče a uplatňování samostatnosti, pracovní střediska pro propuštěné
- nedostatek domů na půl cesty
- nedostatečné možnosti specializované péče pro lidi s poruchami osobnosti a chování
- velké administrativní zatížení sociálních kurátorů
- stále probíhající modifikace právních norem, vyhlášek a předpisů, které se týkají sociální péče, a neadekvátní zabezpečení vzdělávání sociálních pracovníků
- nedostatečné docenění významnosti a společenského přínosu této práce
- s tím související možnost výběru zájemců o práci sociálních kurátorů a naplnění požadavků na odborné vzdělání.

Vězeňská služba má od roku 1995 ohlašovací povinnost sociálním kurátorům u vězňů s trvalým bydlištěm v České republice. Toto opatření umožňuje větší časový předstih v práci kurátorů s klienty, kteří budou propuštěni do civilního života.⁸⁷ Jak již ale bylo řečeno výše, propuštění nemají žádnou právní povinnost tuto pomoc využít.

⁸⁷ Černíková, V.: *Sociální ochrana – terciární prevence, její možnosti a limity*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, str. 222

3.3 Další subjekty kontinuální sociální péče

Ke státním subjektům, poskytujícím sociální pomoc, se otevřely možnosti pro další občanské, charitativní a církevní organizace. Díky tomu se rozšířila nabídka sociálních služeb, které řeší problémy různých skupin obyvatel. Mnoho z těch, které vznikly nebo se obnovily po roce 1989, si dalo za cíl pomáhat lidem, kteří se dostali do konfliktu se zákonem. Samozřejmě prošly dalším vývojem, některé se ukázaly jako životaschopné a přetrvaly dodnes, jiné zanikly, další vznikly během následujících let. Efektivní fungování služeb pro tuto specifickou klientelu ale nemůže záviset jen na nadšení, je potřeba mít odborné znalosti a sociální dovednosti. Organizace, které pracují v této oblasti dodnes, už vědí, že je nutné se vzdělávat a pracovat profesionálně.

Různé organizace přicházejí s různými nabídkami. Některé se soustřeďují na zajištění materiální pomoci – šatstva a jídla, jiné nabízejí poradenství finanční, právní, rodinné, další zase mají možnosti ubytování krátkodobého nebo dlouhodobého, další mají možnost propuštěné přímo zaměstnat nebo jim zaměstnání zprostředkovat a podobně.

Ráda bych představila činnost několika z nich.

3.3.1 Centrum podpory podnikání Praha, o.p.s.⁸⁸

Jednou z organizací, která spolupracuje už s odsouzenými ve věznicích, je Centrum podpory podnikání Praha, o.p.s. Provozuje portál reintegrace.cz a vzniklo roku 2009. Má za sebou již několik projektů, které měly za cíl pomoci sociálně vyloučeným nebo diskriminovaným osobám v návratu zpět na trh práce.

Centrum spustilo několik projektů ve věznicích v Čechách i na Moravě. Nabízejí vězňům rekvalifikace ještě během výkonu trestu – odsouzení se naučí tradičním dělnickým profesím, a současně s tím je navštěvuje pracovník, který

⁸⁸ <http://www.cppp.cz/>

s nimi vede motivační pohovory, aby je připravil na příští zaměstnání. Centrum spolupracuje s podniky, kteří mají možnost kvalifikované propuštěné zaměstnat. Zaměstnavatelé jsou motivováni příspěvkem na mzdy.

Centrum spolupracovalo prozatím se čtyřmi věznicemi – Příbram, Nové Sedlo, Heřmanice a Horní Slavkov. V současnosti se tento projekt realizuje ve věznici Praha-Pankrác. „Z celkového počtu cca 800 osob, které jsou nyní ve Vazební věznici Praha-Pankrác umístěny, přichází v úvahu pro účast v projektu asi 40 osob, které budou propuštěny v průběhu realizace, a tak mají šanci projít celým programem. Vzhledem ke kapacitním možnostem projektu je možné podpořit 20 osob, přičemž se počítá s tím, že nové pracovní místo získá okolo 10 odsouzených“, říká Lukáš Janata⁸⁹.

Předpokládalo se, že s výučním listem najdou lidé po propuštění snáze práci, především proto, že vyučení proběhlo v oborech, které jsou obecně na trhu žádané. Zaměstnavatelé ale mnohdy váhají s přijetím propuštěných. Proto se Centrum rozhodlo založit vlastní sociální podniky. Jedním z nich je Pointex s.r.o.⁹⁰, který vznikl v roce 2013. Specializuje se na drobné stavební práce, komunální služby různého druhu a zahradnické práce. Je výsledkem spolupráce neziskového a stavebního sektoru. Obecně prospěšná společnost Centrum podpory podnikání Praha představuje prostředníka mezi sociálně vyloučenými osobami a podnikem, stavební firma JP Tech, s.r.o. potom přináší know-how a dlouholeté zkušenosti z oboru. Zároveň je součástí projektu, realizovaného v rámci Evropského sociálního fondu a Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.

Kromě této profesní pomoci napomáhá svým klientům získat i základní finanční gramotnost a navazovat kontakty s rodinou.

⁸⁹ Tisková zpráva portálu Reintegrace Centra podpory podnikání Praha ze 17. 2. 2015 dostupná na stránce <http://www.reintegrace.cz/>

⁹⁰ <http://www.pointexplus.cz/>

Projekty zaměřené na reintegraci osob po výkonu trestu jsou financovány z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

O své činnosti Centrum informuje prostřednictvím tiskových zpráv, dostupných na webových stránkách.

3.3.2 Za branou, z. s.⁹¹

Občanské sdružení Za branou vzniklo v roce 2010. Pracuje s obvyklou skupinou klientů, tedy s těmi, kteří mají problém získat zaměstnání, jsou zadlužení, nemají bydlení. Riziko recidivy nebo úpadku do bezdomovectví je nejbližší, pokud se u osob propuštěných z vězení, zvláště po delší době, tyto tři hlavní problémy protnou a vytvoří nepříjemný začarovaný kruh. Jde-li o lidi bez znalostí systému sociální pomoci, podpory rodiny a přátel, změnit nepříznivou situaci můžou, kromě zapojení silné vůle a sebezapření, jedině s podporou sociálního pracovníka.

K těmto obecným problémům se u některých propuštěných objevují další komplikace, například zdravotní – následky z užívání návykových látek, někteří trpí žloutenkou typu C, jiní jsou HIV pozitivní a podobně. Toto všechno jsou další faktory, které velmi komplikují resocializaci člověka. A Sdružení upozorňuje na ještě jeden aspekt, a to na celkový přístup k životu a chybějící smysl života. *„Propuštění vězni, zcela určitě ti, o které tu běží, totiž lidé bez prostředků a blízkých, vcelku pochopitelně zvažují, pro co vlastně žít. Těžko hledají partnery, práci, opravdové přátele, a když se k tomu přidají ještě dluhy nebo zdravotní potíže, cítí se hrozně, na pokraji všech sil. I odtud, nejen kvůli výše uvedeným nástrahám, je blízko zpět k „bráně“, k pití, úplné rezignaci.“*⁹²

Sdružení Za branou pracuje na více projektech, o kterých se krátce zmíním:

⁹¹ <http://www.zabranou.cz/>

⁹² <http://www.zabranou.cz/>, staženo 3. 4. 2015

Společně pro rodinu je projekt, který je zaměřen na rodiny, ve kterých je rodič dítěte nebo děti do patnácti let ve výkonu trestu odnětí svobody, a o tyto děti se stará jiný rodinný příslušník. Sdružení nabízí především hmotnou pomoc – cestovné do věznice a zpět pro osoby v hmotné nouzi, pro mimopražské cestovné do Prahy a zpět na setkávání svépomocné skupiny, peníze na známky, aby mohl pokračovat písemný kontakt. Tento projekt podpořilo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ve Svépomocné skupině si příbuzní a přátelé vězňených osob vzájemně předávají zkušenosti, co dělat, je-li někdo blízký ve výkonu trestu odnětí svobody, jak se připravit na návrat vězňeného člověka po propuštění, jak komunikovat s propuštěným člověkem a zlepšit vzájemné soužití. Lidé se také dozvědí užitečné informace z oblasti práva, o možnostech, kde všude lze najít pomoc a jak si poradit v obtížných situacích spojených s výkonem trestu.

V rámci primární prevence se konají přednášky ve školách, kde se žáci a studenti potkávají s bývalým vězňem, kterému se daří návrat do společnosti, ale také s odborníky na trestně-právní a sociální aspekty trestné činnosti.

Sdružení také provozuje internetovou poradnu www.rodinyveznu.cz. Pro osobnější dotazy nabízí e-mailovou adresu, kde je možné oslovit pracovníka soukromě.

Dále pořádá semináře, jejichž témata jsou především penitenciární a postpenitenciární péče. Spolupracují s dalšími subjekty, které nabízejí tuto nebo podobné formy péče.

Přestože mají poměrně široké spektrum klientů, ani oni nepomáhají každému. Na jejich stránce se dočtete tuto informaci: *„Z vlastní zkušenosti víme, že ne všem ‚kriminálům‘ je vhodné pomáhat. Snažíme se proto neházet perly těm, kteří je pošlapou, ale pouze těm, kteří mají vůli ke změně a práci na sobě. Těm, kterým pomoc skutečně pomůže.*

Byť svou práci děláme s láskou a profesním nasazením, tak neprovozujeme žádný baby-sitting. Všechna tíha změny leží vždy na propuštěném vězni, my jen hlídáme, aby mu závaží nepřiměřených nároků a nereálných představ nezlomilo vaz.

*Máme za sebou zdařilé případy, kdy si čerstvě propuštěný vězeň za naší drobné pomoci postupně našel práci, vyřešil právní problémy a našel bydlení. Žije dnes spokojeně a trestnou činnost znovu nepáchá. Vyvážená, profesionální pomoc, která nevede k závislosti ale k samostatnosti proto, jak věříme, má smysl.*⁹³

3.3.3. Mezinárodní vězeňské společenství⁹⁴

Prison Fellowship International je mezinárodní organizace, která zřizuje po celém světě službu pro odsouzené, propuštěné, jejich rodiny i pro oběti zločinů. Mezinárodní vězeňské společenství v České republice vzniklo v roce 2010 a od června 2011 je české společenství součástí největší křesťanské světové dobrovolnické organizace v oblasti vězeňství Prison Fellowship International, která pracuje ve 127 zemích. V České republice ale není svázáno s žádnou církví a ani spolupracující dobrovolníci nemusí být praktikující křesťané.

MVS pracuje v současné době intenzivně ve věznicích Jiřice, Pankrác a Světlá nad Sázavou, se kterými má uzavřené dohody o spolupráci v programu: „Příprava na propuštění a následná péče na svobodě“. V současné době je do projektu aktivně zapojeno 90 odsouzených osob. Konkrétní osobu, se kterou se poprvé setkávají pracovníci a dobrovolníci ve věznici, doprovázejí i na svobodě, především v prvních dnech po propuštění.

MVS spolu s Probační a mediační službou a Občanskou poradnou Nymburk spolupracují na projektu restorativní justice Building Bridges, který současně

⁹³ <http://www.zabranou.cz/>, staženo 3. 4. 2015

⁹⁴ <http://www.prisonfellowship.cz/>

probíhá v dalších sedmi zemích. Tato aktivita spočívá v tom, že se setkávají pachatelé a oběti, ale na rozdíl od mediace se neseťkává pachatel se „svou“ obětí a není konkrétně určeno, jakých trestných činů se to týká. Psychologové tento projekt považují za užitečný, ale upozorňují, že v případě pachatelů je třeba vybrat jedince, kteří jsou schopni nahlédnout dopad svých činů a projevit lítost.⁹⁵

Konkrétně v našich podmínkách tento projekt proběhl ve věznici Vinařice. Slavnostně ukončen byl 21. září 2015.

V rámci podpory zachování rodin MVS organizuje každoročně projekt Andělský strom, ve kterém dobrovolníci posílají vánoční dárky dětem odsouzených rodičů spolu s osobním dopisem rodiče.

Pro propuštěné, jejich rodiny a spolupracující dobrovolníky funguje Klub 2 ryby. Schází se dvakrát do měsíce v prostorách pražské pobočky Armády spásy. Funguje to do jisté míry jako svépomocná skupina, občas jsou pozváni hosté z dalších neziskových organizací – Rubikon, Za branou apod. Setkává se poměrně stabilní skupina několika propuštěných, kteří nějakým způsobem setrvávají ve víře. Mnozí ale jen prošli a nepodařilo se je účinně zachytit.

MVS mobilizuje křesťanská společenství, aby přijímala propuštěné do svých společenství, a tím pomáhala snižovat rizika možného recidivního chování. Za slabinu považují systém dobrovolnictví, kdy na stránkách najdeme tuto výzvu: „*Pokud máte volný čas, a pokud se stanete naším dobrovolníkem, obdržíte od nás seznam odsouzených, které nikdo nenavštěvuje, a kteří touží po kontaktu a přátelství.*“⁹⁶ Do věznice tedy vstupují i jen nadšení, ale nepoučení lidé. V posledním roce probíhá určitá forma vzdělávání pro tyto dobrovolníky, není ale povinná.

⁹⁵ https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=2, staženo 15. 1. 2016

⁹⁶ <http://www.prisonfellowship.cz/projekty/pomoc-uvnitř-veznice/>, staženo 15. 1. 2016

Tato práce je financována především z darů. Na stránkách organizace jsou informace o možnostech sponzorství, ať už jednorázovém, tak i pravidelném. Dárky dětem v projektu Andělský strom kupují dárci ze svých prostředků.

3.3.4 Rubikon centrum⁹⁷

Rubikon je nezisková organizace, která se soustřeďuje na snižování recidivy, protože to považuje za „nejlevnější způsob, jak bojovat proti sociálnímu vyloučení“. Jeho stránky přehledně sdělují, co a komu nabízí:

„Oblasti činnosti (strategie 3 „O“):

- *ovlivňování systémových změn v oblasti legislativy a zavádění praktických postupů*
- *osobní asistence pro konkrétní lidi v nouzové situaci*
- *osvěta směrem k odborné i laické veřejnosti*

Cílové skupiny:

- *osoby s kriminální minulostí*
- *mladiství pachatelé*

Poskytované služby:

- *Programy pro zvýšení zaměstnanosti*
- *Programy k řešení zadluženosti*
- *Programy k zvýšení efektivity alternativních trestů*⁹⁸

Tato organizace pomáhá už od roku 1994, ale postupně několikrát změnila název. Momentálně běží deset projektů, jejichž program je možné nalézt na uvedené webové stránce.

Mezi aktivity této organizace patří také osvěta mezi zaměstnavateli. Nezaměstnanost osob s trestní minulostí se týká nejen klientů se základním vzděláním, ale také klientů s vyučením či dokonce vyšším dosaženým

⁹⁷ <http://www.rubikoncentrum.cz/>

⁹⁸ <http://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme.php> , staženo 3. 4. 2015

vzděláním. Zásadní bariérou na trhu práce je častý požadavek zaměstnavatelů na trestní bezúhonnost. Klienti se záznamem v Rejstříku trestů se pak nemají šanci dostat ani do prvního kola výběrového řízení.

„Důležitým klíčem ke zlepšení přístupu osob s trestní minulostí k legálnímu zaměstnání a ke snižování jejich znevýhodnění na pracovním trhu je rozvoj jejich dovedností a odborných kompetencí. Nezbytná je však také osvěta mezi zaměstnavateli spočívající v bourání obav a stereotypního uvažování o lidech s trestní minulostí, stejně jako šíření příkladů dobré praxe, která ukazuje, že je pro zaměstnavatele výhodné posuzovat kandidáty individuálně, zajímat se o podrobnější informace o spáchané trestné činnosti a její souvislost s náplní práce na požadovanou pracovní pozici. Právě míru rizik vyplývající z trestné činnosti doporučujeme zaměstnavatelům posuzovat v návaznosti na náplň práce dané pozice, kterou by měl uchazeč vykonávat a s tímto vyhodnocením rizik jim také pomáháme,“ říká Anita Homrová.⁹⁹

Rubikon nabízí informace pro různé skupiny zájemců ve formě bulletinů a brožur, které jsou k dispozici online.

3.3.5 Armáda spásy¹⁰⁰

„Armáda spásy poskytuje sociální služby na základě křesťanských zásad pro osoby, které jsou v nepříznivé sociální situaci. Snažíme se pomáhat i těm, kteří z lidského hlediska již nemají šanci nového návratu.“¹⁰¹

Armáda spásy působí v Praze, Brně, Karlových Varech, Ostravě, Havířově, Opavě, Krnově, Přerově, Jirkově, Frýdku-Místku a Šumperku. Ve společnosti je známa především svou péčí o lidi bez domova, ale angažuje se v mnoha dalších oblastech. Jednou z nich je i služba ve vězeních. Oddělení vězeňské péče je

⁹⁹ www.cppp.cz/.../tz_cppp_hrisniky_tresta_casto_spise_nizka_kvalifikace, staženo 3. 4. 2015

¹⁰⁰ <http://www.armadaspasy.cz/>

¹⁰¹ tamtéž

zapojeno jako partner v projektu Šance CZ.04.4.09¹⁰² číslo projektu 46. Jedná se o pilotní projekt podpory zaměstnatelnosti propuštěných vězňů a podílí se na něm 9 subjektů. Vězeňská služba Armády spásy¹⁰³ pracuje na dvou rovinách. Jednou z nich je kaplanská služba v rámci Vězeňské duchovenské péče ve Věznici Mírov, druhou pak zaslání balíků a dopisů těm, kteří nemají nikoho, kdo by s nimi komunikoval tímto způsobem. Někteří z odsouzených, kteří nemají zázemí, dostávají informace o možnostech pozdějšího ubytování.

Ubytování v domech Armády spásy je, podobně jako v dalších zařízeních tohoto typu (Naděje, charitní domy), časově omezené a vázané na poměrně přísná pravidla. *„Sociální podpora a pomoc je uskutečňována prostřednictvím individuálního plánování s klíčovým pracovníkem. Cílem pomoci a podpory je dosažení sociálního začlenění a schopnost samostatně žít bez pomoci sociálních služeb, a to prostřednictvím spolupráce s návaznými službami, motivací uživatelů na změnu životního stylu (využití potenciálu uživatele), udržení pracovních návyků (aktivizační program), vedení k samostatnosti při hledání zaměstnání (životopis, pohovory, internet), ubytovny, podnájem (pomoc s vyhledáváním), hospodaření s penězi (finanční gramotnost uživatelů), dodržování hygienického a zdravotního režimu, dodržování režimu dne, orientaci ve společenských institucích.“*¹⁰⁴ Totožná pravidla pro ubytování jsou i v dalších azylových domech. Pokud se některý klient rozhodne tato pravidla porušit, končí i jeho ubytovací smlouva.

Armáda spásy nabízí také program Služby následné péče, které nabízejí možnost těm, kteří se rozhodli bojovat se závislostmi na alkoholu a gamblingu a potřebují podporu na cestě k trvalé abstinenci.

¹⁰² PROJEKTY > EQUAL > ŠANCE – zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

¹⁰³ http://www.armadaspasy.cz/sites/default/files/vyrocní-zpravy/vz_2014_web_oprava.pdf, staženo 9. 10. 2015

¹⁰⁴ <http://www.armadaspasy.cz/brno/centrum-socialnich-sluzeb-josefa-korbela?strana=azylovy-dum-mlynska>, staženo 13. 11. 2015

3.3.6 Romodrom

Romodrom o.p.s.¹⁰⁵ byl založen jako občanské sdružení v roce 2001 s cílem poskytovat sociální služby především romským spoluobčanům a lidem, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, nebo se ocitli v nepříznivé životní situaci. Mezi její programy sociální prevence patří mimo jiné i Vězeňský program zařazený mezi její terénní služby. Tento program je registrovaný pro Středočeský kraj a jeho cílovou skupinou jsou pachatelé trestné činnosti.

Organizace Romodrom během let navázala spolupráci se sociálními pracovníky několika věznic. Ti vytipovávají vhodné klienty (musí být z Prahy nebo ze středočeského kraje, starší osmnácti let) pro následnou péči. Není to ale jediná cesta, propuštění můžou pomoc vyhledat i sami.

Cílem resocializačního programu Romodromu je předcházet recidivě propuštěných a zároveň se pokusit reintegrovat rodinu. Tím je tento program unikátní.

Program usiluje především o posílení funkčnosti a stability rodinných vazeb uživatele, zlepšení orientace uživatele ve společnosti a jejím fungování, zlepšení úrovně komunikace s institucemi a úřady, dále o rozvoj schopností a dovedností nutných k naplnění životních potřeb (bydlení, zaměstnání – finanční zajištění, uspokojivé vztahy s okolím, apod.), zvýšení motivace k uplatnění na otevřeném trhu práce a posílení komunikačních schopností uživatele, jeho sebevědomí a schopnosti sebereflexe.

Náplní programu jsou zejména tyto činnosti: odborné sociální poradenství cílové skupině přímo ve věznici, pomoc při komunikaci s úřady a dalšími organizacemi, zprostředkování právního poradenství; podpora kontaktu uživatele s rodinou, práce s rodinami odsouzených během pobytu člena rodiny

¹⁰⁵ www.romodrom.cz

ve VTOS; asistence při ubytování a zaměstnání, zajištění civilního šatstva pro výstup a terénní sociální práce v rodinách bezprostředně po propuštění.

3.3.7 Dismas – kavárna bez předsudků

Dismas je obecně prospěšná společnost, jejímž posláním je „pomáhat lidem s kriminální minulostí a mladým lidem do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče začlenit se (zpět) do společnosti a odbourávat předsudky ostatních lidí vůči lidem se záznamem v rejstříku trestů a lidem opouštějícím zařízení ústavní péče.“¹⁰⁶

V Praze provozuje tato nezisková organizace stejnojmennou kavárnu. Kavárna byla založena v červenci roku 2014 a nese jméno podle svatého Dismase¹⁰⁷, patrona všech odsouzených k trestu smrti, vězňů ale i napravených lupičů a zlodějů. Nabízí práci lidem, kteří byli ve výkonu trestu (ne pouze v podmínce), jsou nejvýše dva roky na svobodě, mají trvalé bydliště v Praze, nebo jsou alespoň ochotni zde minimálně půl roku bydlet, a chtějí pracovat. Společnost jim nabízí možnost odborného vzdělání, proto není nutné, aby měli předchozí praxi v pohostinství. Mezi povinnosti zaměstnance v kavárně patří účast na vzdělávacích aktivitách, které se týkají jejich pracovní náplně, ale také komunikačních dovedností, specifík komunikace s hendikepovanými lidmi, základů finanční gramotnosti, základů práce na PC a podobně. Zaměstnání tito lidé získávají na dobu určitou – konkrétně osm měsíců na zkrácený pracovní úvazek 0,6. Po skončení jejich smlouvy dostanou doporučení pro dalšího zaměstnavatele, včetně informace o absolvovaných kurzech. Během trvání pracovního poměru jim společnost nabízí individuální i skupinovou podporu. Je

¹⁰⁶ <http://dismas.cz/neziskovka-dismas/>, staženo 13. 11. 2015

¹⁰⁷ Svatý Dismas je podle tradice „lotr ukřižovaný po pravici“, tady ten, který podle Lukášova evangelia (Lk 23,35-43) doznává svou vinu a žádá Ježíše, aby na něj pamatoval, až přijde do svého království.

jim k dispozici sociální pracovník, který poskytuje individuální poradenství při řešení životních situací.

Lidé tedy mají možnost obnovit pracovní návyky, znovu se zapojit do společenského života, naučí se komunikovat s návštěvníky i kolegy a získají nové znalosti a dovednosti. Při hledání dalšího zaměstnání je jim k dispozici pracovní asistent.

Dismas o.p.s. je sociální podnik. Kavárna byla na rozjezd financována z fondu EU, ale od 1. května tohoto roku se už snaží být plně soběstačná. Zaměstnance si hledá za pomoci kurátorů městských částí, vězeňské služby a spolupracujících neziskových organizací. Kurátoři, kteří jsou s případným zájemcem o práci po výstupu z výkonu trestu ve spojení, předají kavárně jeho podrobnější informace, včetně jeho minulosti – ta samozřejmě jeho potencionálního zaměstnavatele zajímá i tady.¹⁰⁸

Podle manažerky projektu, paní Kateřiny Kalinové, si úspěšně najdou další práci zhruba tři čtvrtiny zaměstnanců.

3.4 Zapojení církví

Do pomoci propuštěným se podle svých možností pouštějí i některé církve. Situace ale není příliš jednoduchá, jak popíšu později. Nicméně nemusí se jednat přímo o nějaký větší projekt, církve mají své zástupce už ve věznicích v pozicích kaplanů nebo dobrovolníků Vězeňské duchovenské péče.

Jednou z forem zapojení církve tedy může být spolupráce kaplana se sociálními pracovníky při pomoci propuštěným.

„Zvláště kontakt s osobami a organizacemi mimo věznici je polem, na němž může spolupráce mezi kaplanem a sociálním pracovníkem nabývat velmi konkrétních rysů. Farnosti, sbory, různá společenství křesťanských církví nebo

¹⁰⁸ <https://jobstime.cz/to-neznas-kavarna-dismas/>, staženo 13. 11. 2015

církvemi zřizované charitativní organizace (Charita, Diakonie Adra a další) tvoří přirozené zázemí mnoha sociálně znevýhodněným osobám, mezi něž jistě patří také rodiny uvězněných osob a osoby propuštěné z výkonu trestu. Vězeňský kaplan vzhledem ke své zakotvenosti v některé z církví proto může ve spolupráci se sociálním pracovníkem účinně napomáhat k integraci osob propuštěných z výkonu trestu a k jejich zapojení do běžného života právě s využitím církevních institucí.“¹⁰⁹

3.4.1 Sociální farma Biskupství Litoměřice

Pilotní projekt¹¹⁰ Biskupství litoměřického a Farní charity Česká Lípa pod názvem Sociální farma s.r.o. provozuje sociální zemědělskou farmu, která poskytuje pracovní příležitost osobám znevýhodněným na trhu práce. Velký statek, pastviny a stádo hovězího dobytka koupila Farní charita za peníze z církevních restitucí, které získala právě od biskupství¹¹¹.

Provoz této farmy začal začátkem roku 2015. Momentálně zaměstnává čtyři vyškolené zaměstnance, z nichž jeden využívá i možnosti ubytování přímo v místě.

Zemědělská farma se nachází ve Velenicích na Českolipsku. Zaměstnanci pěstují zemědělské plodiny a chovají skot a drůbež. Všechny produkty jsou určeny k prodeji zákazníkům. Předpokládá se, že soběstačná začne být farma asi ze tři roky.

¹⁰⁹ Martinek, M.: *Role sociálního pracovníka a duchovního ve věznici*, Sociální práce/Sociální práce, 2/2012

¹¹⁰ <http://www.socialnifarma.cz/>, staženo 22. 5. 2015

¹¹¹ http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/socialni-farma-na-ceskolipsku-negeneruje-zisk-ale-resi-problemy--1502024

3.4.2 Projekt 2. míle

„Kdo tě donutí k službě na jednu míli, jdi s ním dvě.“ Tento biblický verš z Matoušova evangelia je mottem zapsaného spolku, jehož cílem je pomáhat nejen propuštěným na jejich cestě na svobodu, spojené s hledáním zaměstnání a ubytování, ale také navazovat na práci vězeňských kaplanů a odborného personálu věznic při jejich práci s odsouzenými a obviněnými. „*Toto propojení s vězeňským prostředím, zahrnující i období před samotným propuštěním, vytváří vhodnější předpoklady úspěšné pomoci.*“¹¹² Pracovníci Druhé míle se rozhodli v této službě spolupracovat s dalšími subjekty. V součinnosti s nimi nabízejí:

- podpora žádosti o PP
- aktivní vyhledávání práce po propuštění
- zajištění dočasného ubytování
- sociální poradenství
- pomoc s vyřízením dokladů
- pomoc při řešení dluhů
- zprostředkování odborné pomoci“¹¹³

Zájemci zařazení do programu Druhá míle musí splnit tato pravidla:

- „Každý uchazeč musí mít platné občanství ČR
- Ve výkonu trestu uchazeč vyplní dotazník a podstoupí osobní rozhovor
- Uchazeč se do programu Druhá míle přihlásí dobrovolně z vlastní svobodné vůle, motivován snahou o změnu života
- Uchazeč obdrží kladné a doporučující vyjádření odborných zaměstnanců věznice – psychologa a kaplana
- Uchazeč je povinen komunikovat transparentně a otevřeně a stejným způsobem prezentovat své postoje vůči programu Druhá míle

¹¹² <http://druhamile.webnode.cz/>, záložka O nás, staženo 9. 9. 2015

¹¹³ Tamtéž, v záložce Úvod

- Uchazeč je připraven přijmout pravidla Druhé míle, zároveň musí být ochoten podřídit se skupinovému vedení programu Druhé míle
- Uchazeč je připravený vést řádný život a znovu se zařadit do společnosti
- Uchazeč je schopen zařadit se z vlastní iniciativy do pracovního procesu
- Uchazeč musí zaujímat sebekritický postoj vůči vlastní trestné činnosti, musí si být vědom svého selhání
- Uchazeč respektuje duchovní rozměry programu Druhá míle“¹¹⁴

Stejně tak člověk, který je do tohoto programu zařazen, se zavazuje plnit a respektovat povinnosti a nařízení uvedená ve smlouvě. V případě hrubého nebo opakovaného porušení bude spolupráce ukončena.

Tento projekt je výjimečný blížkou spoluprací vězeňského kaplana a pomáhající organizace, v tomto případě Charity Olomouc. Cílem je zachytit člověka dříve, než se dostane na dno. Proto je důležité vytipovat vhodné kandidáty už během výkonu testu odnětí svobody. Síť kaplanů by mohla napomoci kontinuální péči o vytipovaného jednotlivce, i pokud je během trestu přemístěn do jiné věznice.

Druhá míle má momentálně sedm klientů. Ve spolupráci s Charitou je jim zajištěno ubytování a také poradenství právní, dluhové a další podle potřeby.

3.5 Nizozemská organizace Exodus

Zajímavý příklad fungující postpenitenciární péče nabízí nizozemská organizace Exodus¹¹⁵. Ta byla založena protestantskými a katolickými vězeňskými kaplany v roce 1981 na pomoc propuštěným, kteří se po návratu z výkonu trestu nemají kam vrátit. V dnešní době je to celostátní organizace,

¹¹⁴ <http://druhamile.webnode.cz/> - Základní pravidla pro přijetí uchazeče, staženo 9. 9. 2015

¹¹⁵ Timmer R.: *Péče a poradenství pro propuštěné vězně na příkladu z Nizozemí*, Sociální práce/Sociálna práca, 2/2012, překlad Eliška Barochová

kteřá s 230 profesionály 1 800 dobrovolníky pomáhá překonat určité krizové období mezi opuštěním věznic a začleněním se do společnosti. Pracovníci nepracují jen „venku“, přicházejí už do věznic. Do programu může být zapojen i vězeň na příkaz soudního rozhodnutí při doporučení jeho probačního pracovníka. Exodus provozuje bydlení v zatím jedenácti domech a svým obyvatelům nabízí poradenství, co se týče bydlení, práce, vztahů a smyslu života. Program usiluje o dosažení komplexního přístupu zahrnující všechny aspekty života.

Tento program není určen pro všechny propuštěné, proto v každém domě Exodus je maximálně dvacet pokojů. Snahou zaměstnanců je zvolit takové lidi, u kterých je nějaká reálná šance, že program úspěšně dokončí. Závisí na tom důvěryhodnost organizace a potažmo šance na získání financí na činnost. Vyloučení tak jsou lidé agresivní, závislí nebo vážně psychicky nemocní.

Bývalí vězňové jsou vedeni k osobní odpovědnosti a učí se nově fungovat. Tím, že se propuštění dostanou mimo své původní prostředí, mají lepší šanci na nový začátek. Přestože režim těchto domů je poměrně přísný, zaměstnanci i dobrovolníci nepracují s „klienty“, ale s obyvateli nebo klienty, a sami jsou spíše v pozici poradců nebo průvodců.

Pro obyvatele Exodu se vypracovává individuální plán, který se týká čtyř oblastí – práce, bydlení, vztahů a smyslu života. Tady je možné získat základní pracovní návyky, naučit se pečovat o sebe i své obydlí, správně vyhodnocovat vztahy a budovat ty vhodné, a v rámci individuálních rozhovorů i skupinové práce najít nový náhled na vinu, trest, smysl života a podobně.

Úspěšnost je potvrzena výzkumy, ve kterých se prokázalo, že do vězení se vrací méně lidí než těch, kteří programem neprošli. Dále výzkum ukázal, že recidiva je u absolventů programu nižší, než se předpokládalo. Míru recidivy je možné vypočítat s ohledem na určité specifické znaky člověka a výsledek ukazoval na vyšší pravděpodobnost opětovného vrácení do věznic, než se

reálně stalo. Prokázalo se také, že se významně zlepšují výsledky, absolvuje-li člověk celý program a není předčasně vyloučen nebo neodejde dříve o své vůli.

Exodus je financován státními dotacemi z ministerstva spravedlnosti, městskými granty a dary. Tato forma ale není bez problémů a hledají se i jiné cesty.

3.6 Analýza efektivity resocializačních programů

O efektivitě probačních programů se vedou diskuse, úspěšnost se měří obtížně a problematické výsledky v podstatě potvrdil i Institut pro kriminologii a sociální prevenci ve své studii z roku 2011¹¹⁶. Ta zkoumala efektivnost resocializačních programů a mj. dospěla k zajímavému zjištění, že zatímco u osob, které neabsolvovaly program probačního typu, konkrétně programu 3Z¹¹⁷, se recidivy dopustilo 6,5%, u osob, které absolvovaly resocializační program, se trestné činnosti dopustilo dokonce 10,6%. Zjištěný výsledek je ale zřejmě ovlivněn několika faktory – od propuštění respondentů uběhla krátká doba (autoři uvedli 6 – 8 měsíců) a v době výzkumu ještě 40% odsouzených vykonávalo trest odnětí svobody, což zmenšilo výzkumný vzorek. Také se zřejmě promítla skladba vybraného vzorku – do programu je vždy vhodné vybírat motivované odsouzené. Autoři ovšem upozorňují i na fakt, že na výsledek mohly mít vliv další faktory, a to připravenost sociálního zázemí po propuštění či finanční závazky.

Zahraniční výzkumy se také pokoušejí zjistit a analyzovat, „co funguje“. Podle výzkumu britských výzkumníků *„více než polovina pachatelů měla problémy v souvislosti s jejich kriminální minulostí, vzděláním, zaškolením a zaměstnáním, myšlením a chováním. Mimo to, více než polovina pachatelů*

¹¹⁶ Biedermanová, E., Petras, M.: *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*, IKSP, Praha 2011, str. 79

¹¹⁷ Zastav se, zamysli se, změň se

odsouzená k odnětí svobody byla hodnocena rovněž jako osoby mající problémy v oblasti životního stylu a kamarádů, které mohou vést ke kriminální činnosti“.¹¹⁸

Tento zahraniční výzkum uvádí, že muži a ženy vykazují odlišné typy a vzorce kriminálního chování a v průměru dívky a ženy páchají trestné činy méně často než chlapani a muži, začínají později a končí obecně dříve. V České republice bude situace zřejmě velmi podobná. Měsíční hlášení vězeňské služby za měsíc říjen 2015¹¹⁹ uvádí údaje, které potvrzují nižší účast žen na trestné činnosti (17 421 mužů a 1 243 žen).

Pokud ženy páchají trestnou činnost, pak mají tendenci spáchat spíše majetkový trestný čin, než násilný trestný čin. Vyvozují z toho, že programy, které se zaměřují na mužské kriminogenní faktory, nebudou s nejvyšší pravděpodobností tak účinné při snižování počtu opětovných odsouzení u pachatelek trestných činů, jako jsou u mužů, protože se nezabývají faktory, které jsou typické a relevantnější u žen, které páchají trestnou činnost.

Studie uvádí dva typy rizikových faktorů, a to statické a dynamické. Statickými označuje to, co nelze změnit – především kriminální minulost. Dynamické jsou pak ty, které ovlivnit lze. Patří sem například vzdělání, zaměstnání, zneužívání návykových látek. Proto intervence nápravných služeb, jejichž cílem je snížit míru opětovného odsouzení, se zaměřují na dynamické faktory.

Dále studie přináší principy toho, „co funguje“, jejichž autorem je McGuire:

- „vycházejí z explicitního modelu příčin trestného činu odvozeného z empiricky čistých dat,

¹¹⁸ Harper, G., Chitty, C.: *Dopady nápravných opatření na recidivu pachatelů*, IKSP Praha 2009, str. 12

¹¹⁹ http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Měsíční_statistické_hlášení/2015/MSH10-2015.pdf, staženo 10. 11. 2015

- *obsahují klasifikaci rizik – tj. intenzivnější programy by měly být zaměřeny na vysoce a středně rizikové pachatele trestné činnosti,*
- *zaměřují se na kriminogenní faktory,*
- *jsou vstřícné, aby měli pachatelé trestné činnosti maximální užitek z výchovných opatření, která mají pro ně význam a byly poskytovány způsobem přiměřeným jejich stylu učení,*
- *pachatelům by měla být poskytnuta příležitost cvičit nově nabyté dovednosti, měly by se týkat postojů, chování a motivací,*
- *metoda výchovného programu musí být orientována na získání dovedností, aktivní a řešena tak, aby pomohla zlepšit řešení problémů v sociálním kontaktu na základě kognitivních a behaviorálních technik,*
- *dopad programu je zásadně ovlivněn způsobem a nastavením realizace (tj. kvality realizace a integrity programu).“¹²⁰*

Existují určité faktory, které zvyšují riziko recidivy trestné činnosti. Sem zařazují autoři vzdělání, přičemž se myslí spíše důsledky nedostatečného vzdělání, jako jsou nezaměstnanost z důvodu nedostatečné kvalifikace, problémy se zařazením do společnosti, nedostatečné základní dovednosti a v neposlední řadě také problémy se sebepojetím a s tím souvisejícím postojem k trestné činnosti.

Jako další jmenují zaměstnání, kdy ukazují, že je souvislost mezi nezaměstnaností a pácháním trestné činnosti, ačkoli tato souvislost není zcela vysvětlitelná. Pro mnoho osob totiž nezaměstnanost není důvodem páchat trestnou činnost. Nepochybně zde musí působit mnoho dalších faktorů. Jisté ovšem je, že osoby propuštěné z výkonu trestu mají omezenou možnost získat zaměstnání.

¹²⁰ http://www.aic.gov.au/media_library/conferences/criminality/mcguire.pdf, staženo 10. 11. 2015

Dalším faktorem je bydlení, kdy lidé bez domova byli prokazatelně náchylnější k opětovné trestné činnosti. Bezdomovectví je problémem před i po uvěznění.

Lidé, kteří zneužívají drogy a alkohol, jsou podle této studie notorickými pachateli trestné činnosti, přičemž ti s drogovou závislostí jsou ještě častějšími pachateli i recidivisty.

Dále uvádí studie duševní problémy. Podle výzkumníků není osobám, které onemocní, nebo už s nějakými potížemi do výkonu trestu přišli, poskytnuta adekvátní péče. Duševní potíže byly přitom diagnostikovány u 17% mužů a 54% žen.

Sociální vazby jsou další rizikovou oblastí. Pokud chybí a člověk nemá rodinu nebo přátele, kteří by mu mohli být nějakou oporou nebo pomocí, je jednodušší recidivovat.

V poslední řadě uvádějí autoři rozdíly mezi kriminalitou a jejími příčinami u žen a u mužů. Zásadní rozdíly v páčání trestné činnosti mezi pohlavími souvisejí s rozdíly v příležitosti, výchově a společenském očekávání. Finanční problémy, vysoká míra sexuální a fyzické viktimizace v dětství a problémy ve vztazích v dospělosti, problémy duševního zdraví, problémy v péči o děti a problém asertivity jsou typické pro pachatelky trestné činnosti.

I přes omezenost důkazů se v současné době přijímá názor, že multimodální přístup řešící více kriminogenních faktorů je pravděpodobně nejúčinnějším způsobem snižování recidivy trestných činů. Studie nabízí následující faktory pro efektivní programy:

- *„multimodální (využívající řadu metod pro řešení více kriminogenních faktorů)*
- *orientace na dovednosti,*
- *teorii, opírající se o metody kognitivně-behaviorální psychologie,*
- *obecně, ale nikoliv výlučně založené na komunitách,*

- realizované personálem zkušeným v tvorbě prosociálních modelů,
- monitorování a hodnocení již od samého začátku¹²¹.

Myslím, že velmi podobné faktory bychom mohli najít i v našich podmínkách a že tedy příprava resocializačních programů by měla být zaměřena podobně. Výše zmíněná studie o účinnosti programů zacházení¹²² uvádí, že úspěch konkrétního realizovaného programu 3Z závisí na samotných odsouzených, zda se budou schopni po vykonání trestu vrátit do společnosti bez dalšího porušování zákona. Pokud ovšem nebude změněno nejen myšlení, ale i faktické podmínky pro běžný život těchto propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, budou se snahy o nápravu odsouzených míjet svým účinkem.

¹²¹ Harper, G., Chitty, C.: *Dopady nápravných opatření na recidivu pachatelů*, IKSP Praha 2009, str.44

¹²² Biedermanová, E., Petras, M.: *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*, IKSP, Praha 2011, str. 80

4. Nové možnosti rozvoje postpenitenciární péče

Vzhledem k popsaným možnostem, ale ještě více mezím, se zdá, že není možné zachytit celou škálu potřebných, kteří se vrací z výkonu trestu. Výše zmíněný holandský projekt Exodus i projekty vznikající v České republice mají společné to, že pomáhají více méně „perspektivním“ lidem. Je ale možné, že sítím propadne někdo, koho bychom sice jako perspektivního nemohli označit, protože byl vícekrát soudně trestán, neměl předchozí pracovní návyky, na svobodě opakovaně selhal, ale jeho situace se třeba změnila, a pomoc by teď byla účinná.

Jistou inspirací pro mé uvažování byly Institut Krista velebného v Bílé Vodě, respektive Institut Krista Velknaza v Žakovcích na Slovensku, jehož představitelem je Marián Kuffa. Jedná se o komunity, kde se lidé s drogovou minulostí, po výkonu trestu a jinak vyloučení učí znovu normálně fungovat. Tito lidé mají zpočátku přísný režim, nemají přístup k telefonu ani internetu, bydlí, stravují se a pracují společně. Opravují své ubytování, pracují v lese a na statku, který je součástí kláštera, a v Bílé Vodě se navíc starají o obyvatelky Domova pro seniory Panny Marie Královny. Pokud se osvědčí, režim se jim postupně uvolňuje. Ovšem jestliže člověk opakovaně poruší domluvený řád, musí komunitu opustit.¹²³ Klienti procházejí pracovní terapií.

Tento projekt je financován Evropským sociálním fondem. Ovšem existuje i možnost, aby zaměstnanci nebo podnikatelé podpořili tuto práci 2% ze svých daní.

¹²³ <http://www.ikv.sk/>, staženo 12. 11. 2015

4.1 Možnost založení nízkoprahového centra křesťanským společenstvím v Praze

Původní představa byla, že při návštěvách Vazební věznice Pankrác vytipujeme s kaplany vhodné adepty, kteří nemají dobrou perspektivu, ale ocitli se v situaci, která je pro ně nějakým způsobem zásadní. Vzhledem k jejich minulosti – žádné nebo minimální pracovní návyky, nevyrovnaný předchozí život, potíže s autoritami, jsem měla na mysli extrémně nízkoprahové centrum. Sbor, kterého jsem členkou, stojí o to, abychom různými formami pomáhali potřebným. Proto jsem uvažovala, že se aktivně zapojí. Jeden z našich členů je obeznámen s možnostmi na trhu s realitami – mohl by vytipovat vhodný objekt, který by potřeboval úpravy, aby bylo možné v něm bydlet. Propuštění, které bychom předem na tuto možnost upozornili, by mohli bezplatně bydlet a stravovat se, ale výdaje, které by tím sboru vznikly, by si museli odpracovat prací na úpravách zakoupené nemovitosti. Předpokládala jsem, že by pro ně bylo složité začít pracovat pravidelně každý den, proto pro mě bylo důležité navázání odpracované doby a možnosti přespat a najíst se. Součástí naší nabídky by bylo mimo jiné i dluhové poradenství – v rámci našeho sboru funguje Dluhová poradna jako součást celocírkevní Diakonie. V našem sboru je také právník, sociální pracovnice, ekonomové, samozřejmě duchovní a další profesionálové, kteří by se mohli zapojit do dalších forem poradenství a podpory.

Zjišťovala jsem možnosti vzniku a financování takového projektu, zda by se dalo žádat o nějaký grant, ať už z našich fondů, nebo z Evropské unie, a také jaké zákonné možnosti bychom měli jako Sbor Církve bratrské v této formě podnikání.¹²⁴ Poprosila jsem o pomoc Ing. Renatu Ulmannovou, MBA., která píše projekty a s možnostmi žádání o dotace má zkušenosti.

¹²⁴ Celý popis možností realizace tohoto projektu bude součástí přílohy.

Dotace, které by se případně mohly týkat mého hypotetického projektu, by se týkaly **sociálního podnikání** (tuto formu projektu představuje např. Sociální farma v Litoměřicích, o které jsem psala výše). Jako církev bychom tuto formu podnikání mohli založit, protože spolu s neziskovými organizacemi jsme vhodnými příjemci této dotace, a do naší cílové skupiny by patřili lidé, kteří vyšli z výkonu trestu nejdéle před 12 měsíci.

Jinou možností je pak získat dotaci na neinvestiční projekt, který by se týkal Operačního programu zaměstnanosti. Prozatím je určen jen osobám samostatně výdělečně činným a právnickým podnikatelským osobám, které mají vlastní IČ. I tento projekt by byl vhodný pro propuštěné osoby, ale součástí je podepsaná pracovní smlouva.

Možností tohoto typu by bylo zřejmě ještě více, nicméně není žádná forma, která by naplňovala původní představu extrémní nízkoprahovosti.

Za další zvážení by stálo rozšíření nabídky již fungujícího azylového domu o možnost zaměstnání pro některé klienty. Ale každá forma zaměstnání vyžaduje smlouvu, takže ani zde není příliš mnoho prostoru pro pomalé získávání pracovních návyků a jistou dávku volnosti. Je totiž téměř jisté, že takový člověk bude mít potíže s dodržováním ustanovení ve smlouvě.

4.2 Postpenitenciární péče v nové koncepci vězeňství

Jak již bylo výše řečeno, státní i neziskové organizace mají programy, které mohou propuštěným pomoci při jejich návratu na svobodu a navazují na práci s odsouzenými v trestu odnětí svobody. Také mnohé církve hledají cesty, jak se v této oblasti zapojit. Ale přece jen se ukazuje, že je potřeba řešit věci systémově. Ministerstvo spravedlnosti vytvořilo novou Koncepci vězeňství do roku 2025. Jejím cílem je: *„Vytvořit dobře fungující, efektivní, mezinárodní standardy dodržující vězeňství, propojené s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, sociální sférou a vzdělávacím systémem a směřující*

*k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů za účelem předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější násilné trestné činnosti od společnosti s cílem zajistit bezpečí občanů. Pomocí širokého komplexu opatření docílit existence moderního systému vězeňství, odpovídajícího 21. století a srovnatelného s dalšími vyspělými demokratickými státy.*¹²⁵

Tato koncepce se dotýká legislativy, která se vztahuje k vězeňství, možnostem financování, způsobů práce s odsouzenými osobami ve výkonu trestu, bezpečnosti, ale i prevence a postpěče. Jednotlivé oblasti rozpracovává do specifických cílů a určuje také nástroje k jejich dosažení.

Pro mou práci je zajímavá zvláště kapitola nazvaná *Resocializace propouštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpěči*. Autoři uvádějí, že nejčastěji recidivují lidé, kteří byli trestáni poprvé ve věku 15 – 18 let. Dále upozorňují na skutečnost, že nejrizikovější je prvních šest měsíců po propuštění a k další trestné činnosti dochází nejčastěji do tří let od propuštění. Ukazuje se, že úspěšnější v zapojení se do společnosti bývají ti, kteří se mají kam vrátit, udržely se jejich rodinné vazby, a najdou práci. V tom se české statistiky shodují se zahraničními.

Z výše uvedeného plyne, že je velmi důležité zajistit větší provázanost trestní a sociální politiky státu, protože účinná ochrana společnosti před trestnou činností a snížení vysoké míry recidivy je na tom do značné míry závislá.

Koncepce v této oblasti připravila tyto cíle:

Meziresortní a systémový přístup – pro úspěšnou resocializaci je potřeba, aby jednotlivé subjekty úzce spolupracovaly a aby se jejich činnost koordinovala už od doby výkonu trestu po propuštění a pobyt na svobodě. Tomu by mělo napomoci vytvoření nového materiálu, který by tyto jednotlivé činnosti určil.

¹²⁵ Koncepce vězeňství do roku 2025

K tomuto úkolu je již popsána řada nástrojů, kterými se má požadovaných cílů dosáhnout.

Komplexní vnímání práce s odsouzenými, zaměření na budoucí propuštění – tato oblast se týká připravenosti odsouzených na pobyt na svobodě. Mezi nástroje k dosažení tohoto cíle patří podle Koncepce mimo jiné správně zvolené programy zacházení během výkonu trestu a propracovaná návazná péče po návratu z vězení, včetně té duchovní.

Podpora účinných opatření snižujících recidivu – tento cíl popisuje strategie, které ve výsledku pomůžou odsouzeným nerecidivovat. Jednou z těchto strategií je pokud možno zachovat blízké rodinné vztahy. Proto se podporuje častější volba alternativního trestu místo trestu odnětí svobody a také se znovu otevírá otázka elektronického monitorovacího systému. Dále se hovoří o funkci probačních domů, kde jsou umístěni klienti, kteří nemají dobré sociální zázemí, a proto jsou tam jednak pod kontrolou, ale také můžou využít poradenských služeb.

Autoři Koncepce ale v souvislosti se snižováním recidivy upozorňují také na nutnost ověřit efektivitu trestních sankcí a účinnost používaných resocializačních metod. Neexistuje ale fungující systém evaluace potřebných dat o účinnosti používaných metod práce s pachateli. Stejně tak chybí výzkumné studie, které by hodnotily, proč někteří pachatelé nerecidivují, tedy které metody jsou účinnější než jiné. Ověřené výsledky by následně mohly ovlivnit trestní legislativu.

Nástroji ke splnění tohoto cíle jsou především návrhy systémových kroků – státní zakázky práce, kde by se mohly zapojit i osoby se zápisem v rejstříku trestů, řešení dluhových pastí, ale také podpora výzkumů v této oblasti.

Tento materiál obsahuje mnoho námětů, které by velmi pravděpodobně české vězeňství pozvedly, a také napomohly k úspěšnějšímu zapojení propuštěných osob do společnosti. Ovšem cíle minulé Koncepce do roku 2015

se nepodařilo ze značné míry naplnit z finančních důvodů. Otázkou je, zda bude dostatek financí nyní. Proto nová Koncepce řeší i otázku, jak navýšit tyto zdroje – využít strukturální fondy a dotace, vykazovat nějakou vlastní hospodářskou činnost, nabídnout možnost spolufinancování soukromým subjektům a podobně.

Je v zájmu celé společnosti a samozřejmě také jednotlivců, kteří spáchali nějakou trestnou činnost, aby si případný trest odpykali civilizovaně a následně měli možnost začít znovu a lépe.

5. Závěr

Ve své diplomové práci jsem popsala situaci lidí propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a možnosti, které jim poskytují státní i nestátní organizace k tomu, aby jejich návrat do společnosti byl úspěšný. V této pomoci ale existují i meze, které není zcela jednoduché překonat, protože propuštěný člověk z mnoha důvodů není schopen nebo ochoten svou situaci změnit.

Zdá se, že možnosti postpenitenciární péče jsou pro určitou malou skupinu vyhovující. Organizace, které se této činnosti věnují, mají různou náplň své činnosti, a propuštěný člověk si může dohledat sám nebo s pomocí sociálního kurátora tu, která nejlépe zvládne vyřešit jeho specifický problém.

Za stálý nedostatek a mez považují poměrně malou informovanost odsouzených (viz vyplněné anketní lístky mezi účastníky setkání Adulám v Jablonci nad Nisou¹²⁶) o možnostech, kam se po propuštění obrátit. Další mez je způsobena zákonnými úpravami, které se týkají například dávek, a z toho vyplývající potíže s bydlením, potažmo i s dalšími oblastmi života.

Meze ale nemusí být výhradně chybou systému, někteří jedinci jsou na život za mřížemi zvyklí a žít na svobodě pro ně představuje stres a životní nejistotu, ať už z jakýchkoli důvodů.

Zjistila jsem, že vytvořit pro „neperspektivní“ jedince projekt, který by jim umožnil pomalu si navyknout na nějaký řád, je za současné legislativní situace velmi složité, spíše nemožné. Zdá se tedy, že v tomto případě je možné podporovat spíše jednotlivce.

Také se ukazuje určitá cesta, kterou nabízí nová Koncepce vězeňství. Pokud se povede zajistit dostatek financí a správně motivovaných pracovníků, vidím zde značný potenciál pro úspěšnou resocializaci většího množství lidí.

¹²⁶ Setkání lidí, kteří prošli výkonem trestu odnětí svobody, a jejich rodin, z 30. 5. 2015. Vyplněné anketní lístky jsou součástí přílohy.

Nakonec bych se ráda vyjádřila ještě k tomu, zda se nejedná o nepřípustné zasahování do života autonomního jedince ve smyslu kontroly. Po seznámení se s nabídkami a formami práce jednotlivých organizací jsem dospěla k názoru, že až na výjimky tomu tak není. Práce s propuštěnými je specifická, ale vzájemná spolupráce se děje za dohodnutých podmínek s možností svobodně tuto spolupráci ukončit. Opět tedy až na výjimky, které jsou většinou určeny soudem např. v případě projektů Probační a mediační služby.

Seznam literatury

Balcarová, Renata.: Oddělit hřích od člověka, Brána 43 (5-6/2011), ISSN 1803-828X

Biedermanová, Eva, Petras, Michal: Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení, IKSP, Praha 2011, ISBN 978-80-7338-115-8

Blatníková Šárka, Netík Karel.: Predikce ve vývoji pachatele, Institut pro kriminologii a kriminální prevenci, Praha 2008, ISBN 978-80-7338-075-5

Hála, Jaroslav: Teorie a praxe vězeňství II., Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody, Jihočeská univerzita České Budějovice 1999, ISBN 978-80-704 0-376-1

Hála, Jaroslav: Úvod do teorie a praxe vězeňství, Vysoká škola evropských a regionálních studií České Budějovice 2006, ISBN 80-86708-30-6

Černíková, Vratislava a kol.: Sociální ochrana, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, ISBN 978-80-7380-138-0

Harper, Gemma, Chitty, Chloë: Dopady nápravných opatření na recidivu pachatelů, Institut pro kriminologii a kriminální prevenci Praha 2009, ISBN 1-84473-497.8

Hradečtí, Vlastimila a Ilja: Bezdomovství – extrémní vyloučení, Naděje 1996, 2006 [online]

Indra Vladimír: Výstupní oddělení věznice – vstupní brána do nového života. České vězeňství, 2007, roč. 15. č 2. s. 23.

Jelínek Jiří a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 1. vydání, Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-99-8

Karabec, Zdeněk a kol.: Dlouhodobé tresty odnětí svobody, Institut pro Kriminologii a sociální prevenci, Praha 2004, ISBN 80-7338-024-2

Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015

Koncepce vězeňství do roku 2025

Kujevská, Lenka: Sociální práce s pachateli trestných činů, Ostravská univerzita v Ostravě 2014, ISBN 978-80-7464-541-9

Martinek, Michael: Role sociálního pracovníka a duchovního ve věznici, Sociální práce/Sociálna práca, 2/2012

Matoulek, Josef, Sejkorová, Helena: Právní rádce odsouzeného, Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-89-9

Matoušek, Oldřich a kol.: Sociální služby, Portál, s.r.o., Praha 2007, ISBN 978-80-7367-310-9

Matoušek, Oldřich, Koláčková, Jana, Kodymová, Pavla: Sociální práce v praxi, Portál, Praha 2010, ISBN 978-80-7367-818-0

Matoušková, Ingrid: Aplikovaná forenzní psychologie, Grada Publishing, 2013, ISBN 978-80-247-4580-0

Mitáš, Václav a kol.: Duchovenská péče v penitenciárním prostředí, VDP O.S. a Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, Praha 2007

NAŘÍZENÍ generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 41, kterým se vyhláší Dohoda o duchovní službě ze dne 25. srpna 2008
Čj.: 27/65/2008-50

Opatrný, Aleš: Pastorační péče u nás, Kostelní Vydří: Karmelitanské nakladatelství, 1996 ISBN neuvedeno

Roztočilová, Dagmar, Matoušková, Alena, Dušek, Ondřej: Projekt Křehká šance, České vězeňství 3/2014

Sochůrek, Jan: Kapitoly z penologie - Teorie a praxe zacházení s vězňnými
Liberec 2007, ISBN 978-80-7372-204-3

Škoda, Martin: Využití pastorace a katecheze při resocializaci vězňných osob, Praha 2010; diplomová práce obhájena na KTF UK 2010

Štern, Pavel, Ouředníčková, Lenka, Doubravová, Dagmar: Probace a mediace; Možnosti řešení trestných činů, Portál, Praha 2010, ISBN 978-80-7367-757-2

Timmer, Rien: Péče a poradenství pro propuštěné vězně na příkladu z Nizozemí, Sociální práce/Sociálna práca, 2/2012, překlad Eliška Barochová

Vágnerová, Marie: Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál 2008, ISBN 978-80-7367-414-4

Vězeňská služba České republiky, *Věznice Světlá nad Sázavou, ... začít znovu!*, průřezová publikace o ženské věznici Světlá nad Sázavou, Světlá nad Sázavou 2010

Wachová, Renata: Vězeňská duchovenská služba v kontextu postpenitenciární péče, Diplomová práce, obhájená na Husitské teologické fakultě v roce 2010

Zákon č. 40/2009 Sb.

Zákon č. 262/2006 Sb.

Zeman Petr a kol.: Veřejnost a trestní politika, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, ISBN 978-80-7338-113-4

Internetové zdroje:

file:///C:/Users/asus/AppData/Local/Temp/1348745689_8_dobra-praxe-zamestnavani-klientu-po-vto

<http://dismas.cz/neziskovka-dismas/>

<http://druhamile.webnode.cz/>

<http://chceme-pracovat.cz/#o-projektu>

http://koblov.cz/aktuality_133.html

<http://poradna.asociace.org/pravni-informace/exekuce-majetku-blizkych/>

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62337&recShow=3&nr=111&rpp=15#parCnt>

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5795&d=341538>

<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2599247> (beseda v Českém rozhlasu 2 Čaj pro dva s JUDr Kopoldovou a ing. PhDr. Kilianem)

http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2014/CV_1_2014.pdf
online

http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistické ročenky/Rocenka_2013.pdf

http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistické ročenky/Rocenka_2015.pdf

<http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Měsíční statistické hlášení /2015/MSH10-2015.pdf

http://www.aic.gov.au/media_library/conferences/criminality/mcguire.pdf

<http://www.armadaspasy.cz/>

<http://www.armadaspasy.cz/brno/centrum-socialnich-sluzeb-josefa-korbela?strana=azylovy-dum-mlynska>

http://www.armadaspasy.cz/sites/default/files/vyrocnizpravy/vz_2014_web_oprava.pdf

<http://www.cppp.cz/>

<http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-jmeni-manzelu-jeho-rozsah-a-exekuce-od-1-1-2014-94803.html>

<http://www.ikv.sk/>

<http://www.jobs.cz/poradna/clanky/aktuality/polovina-firem-neda-odsouzenym-ani-podradnou-praci/>

http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Socialni-prace.pdf

http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Socialni-prace.pdf

<http://www.penize.cz/statni-rozpocet/286071-za-co-nas-trestas-vezeni-stoji-miliardy-rocne-vsechny-krome-veznu>

<http://www.pointexplus.cz/>

<http://www.prisonfellowship.cz/>

<http://www.prisonfellowship.cz/projekty/pomoc-uvnitr-veznic/>

<http://www.reintegrace.cz/>

http://www.roedl.com/fileadmin/user_upload/Roedl_Czech_Republic/clanky/2012/Pravni_radce_09_2012_RHU.pdf

<http://www.romodrom.cz>

http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/socialni-farma-na-ceskolipsku-negeneruje-zisk-ale-resi-problemy--1502024

<http://www.rubikoncentrum.cz/>

http://www.rubikoncentrum.cz/download/brozura_jak_na_dluhy_A5_05.pdf

<http://www.socialnifarma.cz/>

<http://www.trestnizakonik.cz/cast-I/hlava-5/dil-2/oddil-4>

<http://www.vdpcr.eu/oms-2015---co-bude-potom--.html> (Mgr. Kateřina Horejšová, sociální kurátorka v Praze 6, školení VDP ve Stráži pod Ralskem)

<http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/program-zachazeni-4970>

<http://www.zabranou.cz/>

<http://www.zabranou.cz/co-delame/>

<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/ombudsmanka-je-potreba-zmenit-system-postihu-veznice-jsou-zb/r~ed46c8b2f0fa11e59c4a002590604f2e/>

http://zpravy.idnes.cz/amnestie-vaclava-klause-a-vaclava-havla-d9g-/domaci.aspx?c=A130104_153104_domaci_jav (Rozhovor s PhDr. Alenou Marešovou)

https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu

<https://www.pmscr.cz/interni-projekty-prehled/krehka-sance/>

<https://www.pmscr.cz/krehka-sance/>

<https://jobstime.cz/to-neznas-kavarna-dismas/>

https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=2

<https://www.pmscr.cz/scripts/slovník.php#probace>

<https://www.youtube.com/watch?v=pKWHdNxzyWQ&feature=youtu.be>

Přílohy